

PIRAMIDA

NEODVISNA REVIJA ZA POLITIČNA, SOCIALNA,
KULTURNA VPRAŠANJA IN LEPOSLOVJE

LETO I.

ŠTEV. 6.

V S E B I N A :

Na usodni prelomnici dveh vekov. — VLADIMIR RUPNIK: Narod, posameznik in narodna kultura. — RADIVOJ REHAR: Fašizem kot sovražnik in nevarnost slovanstva. — VINKO ŽITNIK: Sama (Pesem). — ŽITVIN: Politiki (Epigram). — LOJZE BIZJAK: Sirota Ivanka. — DOBRIGOJ: V Slovenskih goricah zvečer (Pesem). — DANILO GORINŠEK: Večna pesem (Pesem). — FRAN ŽIŽEK, PRAGA: Emil František Burian in Divadlo 1936. — RADIVOJ REHAR: Državljanska vojska v Španiji. — ŽITVIN: Nova modrost (Epigram). — ŽITVIN: Slovencem (Epigram). — OBZORNIK: Gledališča: Mariborska drama v novi sezoni (-r). — Nove knjige: Radivoj Rehar: Semisiris (B. Simič). — Slovenski jubilanti: Dr. Janko Šlebinger (V. R.). — Emilijan Lilek (V. R.). — Razni zapiski: Zapoštljanje slovenščine. — Protidržavni elementi. — Hokuspokus jugoslovanskega javnega mnenja. — Letošnja gradbena sezona.

1

9

3

6

MARIBOR

OKTOBER

Revija „PIRAMIDA“ izhaja v začetku vsakega meseca.

Naročniki kolekcije knjig za poslovno leto 1936/37 jo prejema**jo b r e z p l a č n o**, za ostale naročnike stane naročnina za vse leto 60 Din, za pol leta 30 Din, za četrt leta 15 Din. Posamezna številka 7 Din.

Uredništvo in uprava v Mariboru, Prečna ulica 3/I.

Izdaja in zalaga: Založba »Piramida« v Mariboru.

Predstavnik in urednik: Radivoj Rehar, pisatelj in publicist v Mariboru.

Tiska: Mariborska tiskarna d. d. v Mariboru.

Predstavnik: Stanko Detela v Mariboru.

ZALOŽBA „PIRAMIDA“ V MARIBORU, PREČNA ULICA 3/I.

Za prvo poslovno leto, ki se je začelo 1. maja l. 1936. in se konča 30. aprila l. 1937., izdamo za svoje naročnike štiri obsežne, najmodernejše opremljene knjige, in sicer:

Radivoja Reharja »SEMISIRIS«, utopični, a realno pisani roman, ki je izšel avgusta letos;

Essada Beya »NIKOLAJA II.«, oris življenja in tragičnega konca zadnjega ruskega carja v neverjetno živem in romanu se približajočem opisu svetovno slavnega avtorja in prevodu Pavla Pirina, ki izide meseca oktobra;

Radivoja Reharja »SIDO SILANOVO«, realistični roman iz naše povojne sodobnosti v Mariboru in Dravski dolini z opisi mnogih znanih oseb in dogodkov, ki izide meseca decembra;

Emila Ludwiga »NIL«, življenjepis svetega veletoka v Afriki od izvirka do ustja in skozi dobe zgodovine, po znanem sijajnem pripovednem načinu Emila Ludwiga in lepem prevodu Pavla Pirina, ki izide meseca marca prihodnjega leta.

Mesečnik »PIRAMIDO«, prvo in edino revijo v Mariboru, prejmejo naročniki teh štirih knjig **b r e z p l a č n o**, ostali naročniki pa po naročniški ceni 60 Din na leto.

Naročnina za vse štiri knjige (in revijo) znaša: vezane v platno 240 Din ali 20 Din na mesec; vezane v polusnje 300 Din ali 25 Din na mesec; broširane 192 Din ali 16 Din na mesec. Kupljena v knjigarnah stanejo dela 40% več.

Naročajte in pridobivajte naročnike! Zahtevajte prospekte! Plačajte v redu naročnino, da se ne naberejo zaostanki v škodo naročnika in založbe!

Naročila sprejema: Založba »Piramida«, Maribor, Prečna ul. 3/I.

NAŠIM NAROČNIKOM! Druga letošnja knjiga naše založbe, Essada Beya »NIKOLAJ II.«, bo v kratkem natisnjena, nakar jo naročniki prejmejo takoj. Delo priporočamo tudi nenaročnikom knjig. Založba »PIRAMIDA«.

Tovarniška zaloga perila
Modna trgovina

Josip Karničnik

Tovarniška zaloga
„SOKO“ oblek

Maribor, Glavni trg 11

Gospodinje!

Preprečite svojcem bolečine in slabe posledice! Ako človek težko hodi, se mu s tem razburjajo živci in srce. Težko hojo, žulje, kurja očesa in trdo kožo na podplatih pa dobite, ako nimate strokovno in ortopedično izdelanih čevljev. Mladina dobi od slabe obutve tudi znižane in ploščnate noge. Ako opazite pri mladini take posledice in ako hočete imeti zdrave noge, obiščite nemudoma trdko

„ANJA“

Maribor

Slovenska ulica 24

Nudi Vam

strokovno in ortopedično izdelano obutev vseh vrst točno in po solidnih cenah

MODERNE
PLETENINE

C. BÜDEFELDT
MARIBOR, GOSPOSKA 4-6

Preskrbite sebe in svoje domače dokler ni prepozno za tisti čas, ko bo pomoč najbolj potrebna, z zavarovanjem pri „Karitas“

„K A R I T A S“

zavaruje za posmrtnino, doto in starostno preskrbo

Vsaj 5.— Din na mesec zmore vsak!

Obrnite se na zastopnika „Karitas“ ali na podružnico „Karitas“:

Maribor * Orožnova ulica št. 8

● **PRIPOROČAMO** vsem ljubiteljem lepih knjig Radivoja Reharja utopični roman »SEMISIRIS«, ki obsega 331 strani na finem papirju in v odlični opremi! Broširan izvod stane 60.— Din, vezan v platno 84.— Din, vezan v polusnje 100.— Din. Založba »PIRAMIDA«, Maribor, Prečna ul. 3/I.

MODERNE ČEVLJE IMA

VILKO BILATNIK

MARIBOR

GOSPOSKA ULICA ŠTEV. 1

PRIPRAVITE SE ZA ZIMO!

Svetovno znane trajnogoreče irske peči znamke „H“, mizne štedilnike „Triumph“ in vse za zimo v poštev prihajajoče predmete Vam nudi najugodnejše železnina

PINTER & LENARD, MARIBOR

S 1. decembrom 1936

prične izhajati v Mariboru (tisk Mariborske tiskarne) prvi popolnoma neodvisen, velik in moderno urejevan tednik:

„Neodvisnost“

List, ki ga bo izdajal konzorcij »Neodvisnosti«, bo poročal objektivno in popolnoma neodvisno od obstoječih strank in struj o vseh aktualnih dnevnih, političnih, socialnih, gospodarskih, kulturnih in drugih dogodkih doma in drugod. Sodelovali bodo najodličnejši strokovnjaki. Izhajal bo v velikem formatu francoskih dnevnikov. »Neodvisnost« bo edini objektivni regulator slovenskega javnega mnenja.

Zahtevajte na ogled prvo številko! Priglasite se za naročnika!

**UREDNIŠTVO IN UPRAVA »NEODVISNOSTI«, MARIBOR,
PREŠERNOVA ULICA 31. TELEFON 26-16.**

Tovarniška zaloga perila
Modna trgovina

Josip Karničnik

Tovarniška zaloga
„SOKO“ oblek

Maribor, Glavni trg 11

Gospodinje!

Preprečite svojcem bolečine in slabe posledice! Ako človek težko hodi, se mu s tem razburjajo živci in srce. Težko hojo, žulje, kurja očesa in trdo kožo na podplatih pa dobite, ako nimate strokovno in ortopedično izdelanih čevljev. Mladina dobi od slabe obutve tudi znižane in ploščnate noge. Ako opazite pri mladini take posledice in ako hočete imeti zdrave noge, obiščite nemudoma trvdko

„ANJA“

Maribor

Slovenska ulica 24

Nudi Vam

strokovno in ortopedično izdelano obutev vseh vrst točno in po solidnih cenah

MODERNE
PLETENINE

C. BÜDEFELDT
MARIBOR, GOSPOSKA 4—6

Preskrbite sebe in svoje domače dokler ni prepozno za tisti čas, ko bo pomoč najbolj potrebna, z zavarovanjem pri „Karitas“

„KARITAS“

zavaruje za posmrtnino, doto in starostno preskrbo

Vsaj 5.— Din na mesec zmore vsak!

Obrnite se na zastopnika „Karitas“ ali na podružnico „Karitas“:

Maribor * Orožnova ulica št. 8

PRIPOROČAMO vsem ljubiteljem lepih knjig Radivoja Reharja utopični roman »SEMISIRIS«, ki obsega 331 strani na finem papirju in v odlični opremi! Broširan izvod stane 60.— Din, vezan v platno 84.— Din, vezan v polusnje 100.— Din. Založba »PIRAMIDA«, Maribor, Prečna ul. 3/I.

MODERNE ČEVLJE IMA

VILKO BLATNIK

MARIBOR

GOSPOSKA ULICA ŠTEV. 1

PRIPRAVITE SE ZA ZIMO!

Svetovno znane trajnogoreče irske peči znamke „H“, mizne štedilnike „Triumph“ in vse za zimo v poštev prihajajoče predmete Vam nudi najugodnejše železnina

PINTER & LENARD, MARIBOR

S 1. decembrom 1936

prične izhajati v Mariboru (tisk Mariborske tiskarne) prvi popolnoma neodvisen, velik in moderno urejevan tednik:

„Neodvisnost“

List, ki ga bo izdajal konzorcij »Neodvisnosti«, bo poročal objektivno in popolnoma neodvisno od obstoječih strank in struj o vseh aktualnih dnevnih, političnih, socialnih, gospodarskih, kulturnih in drugih dogodkih doma in drugod. Sodelovali bodo najodličnejši strokovnjaki. Izhajal bo v velikem formatu francoskih dnevnikov. »Neodvisnost« bo edini objektivni regulator slovenskega javnega mnenja.

Zahtevajte na ogled prvo številko! Priglasite se za naročnika!

**UREDNIŠTVO IN UPRAVA »NEODVISNOSTI«, MARIBOR,
PREŠERNOVA ULICA 31. TELEFON 26-16.**

NA USODNI PRELOMNICI DVEH VEKOV

Živimo v času, ko se na eni strani staro s strahotnim vzponom, ki ga stopnjuje do najsilnejšega viška strah pred smrtjo, z nohti in zobmi bori za svojo duhovno in stvarno oblast nad človeško družbo, in ko se na drugi strani izvija iz silnih porodnih bolečin novo, ki čuti v sebi visoko poslanstvo, povesti človeštvo iz sedanjega kaosa v nove zore nečesa še ne docela doumljenega. Takih smrtnih in porodnih bolečin je človeštvo preživelo že veliko. Vsa zgodovina od najstarejših dob nam pripoveduje o njih, a tako strahotne, brutalne in vseobsežne niso bile nobene, kakor so sedanje. Prav gotovo pa ni bilo človeštvo še nikoli tako nepoučeno o pravem bistvu teh bolečin, kakor je nepoučeno današnje. Kakor v nepredirni temi plešejo milijoni ples kaosa sedanjosti, ne da bi se prav zavedali — čemu. Zavest, da se bližamo z neznanско brzino usodni prelomici, ki bo pomenila razmejitvev dveh zgodovinskih razdobjih življenja kulturnega človeštva na zemlji, je še celo v najsvetlejših glavah komaj polovična.

Prav zaradi tega je v sedanjosti toliko nejasnosti in neorientiranosti, toliko brezciljnega beganja, praznega navduševanja ali nepremišljenega obupavanja. Čezdalje več srečujemo ljudi, ki jih prevzema groza, še več pa takih, ki so prekrizali roke na prsih in brezdelno čakajo, kaj bo. Najbolj izrazito se pa to kaže zopet pri nas Slove n c i h.

Kakor v vse velike, usodne dogodke človeštva, stopamo tudi v sedanji orjaški boj med umirajočim starim in porajajočim se novim mali, zbegani, neorientirani in brez zavesti dolžnosti, ki nas čakajo. Slepi in gluhi za velika svetovna dogajanja se grizemo med seboj za stvari, ki se nam pokažejo iz višjih perspektiv več ko malenkostne, včasih naravnost otročje. Za te male stvari trošimo skoraj vse svoje energije in ne vidimo in ne vemo, da bi si jih morali ohraniti za vse večje in višje naloge, ki nas čakajo mogoče že v najbližji bodočnosti, za naloge, od katerih rešitve bo odvisna morda za vselej usoda celokupnega našega slovenskega naroda.

Tako se tudi sedaj, ob največji prelomici dveh vekov, ponavlja tisto, kar smo doživeli ob času bojev s Franki, za reformacije, napoleonskih vojsk, revolucij ob sredini devetnajstega stoletja ter v svetovni vojski in njenem zaključku: ne zavedamo se resnosti položaja in ne vemo, kaj nam bo treba storiti, kadar bo stalo pred nami vprašanje — kako in kam?

Kolikor se danes pri nas kdo zaveda položaja, ga pa ne presoja s stališča slovenskega naroda in njegovih skupnostnih interesov, marveč samo z ozkega zrelišča svoje eventualne strankarske ali nazorske opredelitve. Že bežen pogled v naše slovenske dnevnike in tednike nam pove, da podlegamo na eni strani sugestijam več ali manj nam vsem sovražne tujine, na drugi strani pa tendencam političnih strank ali skupin, ki imajo svoje središče izven nas ter so tako hote ali nehote, vede ali nevede instrument drugih, ne slovenskih interesov. Svetovni dogodki se presojajo v našem tisku površno, ne da bi se tisti, ki nam jih posredujejo ali komentirajo, prej vprašali, v kakšnem odnošaju so z našim narodom, z našo kolektivno slovensko usodo, ali pa se nam servirajo tako, kakor narekujejo tuja, izven nas nastala in prečesto proti nam naperjena hotenja. Skoraj ves naš tisk, na eni in drugi strani obeh glavnih skupin, nam vsak dan znova odkriva, da so mu neki drugi ideali izven našega naroda več, kakor interesi slovenstva.

Z grozo v duši opazamo, da se nihče pri nas še ni resno zamislil v čas, ki ga preživljamo, v nevarnosti, ki preže na nas z vseh strani in v naloge, ki nas čakajo. Tako se bližamo usodni zgodovinski prelomnici dveh vekov mali, razbiti, duhovno nezbrani, programsko neizkristalizirani in na svoje velike dolžnosti nepripravljeni.

Toda na tej prelomnici se bodo dogodile stvari, ki jih moremo komaj slutiti. Gotovo pa je, da bodo te stvari take, da postanejo težka preizkušnja celo za velike, samozavestne in organizirane narode, kaj šele za male, šibke in desorganizirane! Taki mali narodi bodo v nevarnosti, da jih neizprosni, brutalni dogodki pomandrajajo za vse večne čase, da jih kratkomalo izbrisejo s površine zemlje!

Zato bi morali sedaj, dokler je še čas in še ni prepozno, z vso ljubeznijo prisluhniti bitju našega naroda, premeriti vse njegove globine, bolečine in hotenja. Morali bi objektivno presoditi svoj položaj doma in v svetu, in določiti po rezultatih tega studija cilje in taktiko. Predvsem bi se pa morali strniti v jekleno enoto, v eno samo voljo, da bi tako do konca pripravljeni stopili v strahotni boj dveh vekov, ki se nam bliža.

Usodne izkušnje mračne preteklosti bi nam morale biti ognjena svarila in kažipota. Napake te preteklosti se ne bi smele ponoviti, ker vse kaže, da se bo, ko napoči velika ura, naša slovenska usoda za vedno odločila: Ali tako — da bomo, ali tako — da nas ne bo.

Predvsem bi se morala tega zavedati naša mladina. Kajti nje je namenjen novi vek, ki se poraja iz silnega kaosa današnjih dni. Ona bo zidar in gospodar nove stavbe slovenskega narodnega kolektiva, ako nam srečno ostane vsaj še stavbišče, na katerem jo bo mogoče nekoč postaviti.

NAROD, POSAMEZNIK IN NARODNA KULTURA

Vsak narod je v družbi človeštva in v njega napredku vreden toliko, kolikor je vredna njegova kultura, to se pravi: kolikor je ta pozitiven doprinos k celokupnemu človeškemu dvigu. Vsaka kultura je pa zopet odvisna od svojega naroda, a v tem narodu od posameznikov, ki ga tvorijo. Ti posamezniki se dele na take, ki kulturo ustvarjajo, in take, ki jo sprejemajo, torej na aktivni in pasivni del. Aktivni del so znanstveniki, pisatelji, likovni umetniki, ustvarjajoči in izvajajoči glasbeniki, gledališki režiserji in igralci, arhitekti itd. Njihove tvorbe so znanstveni izsledki in razprave, pesmi, po-vesti, romani, drame, slike, kipi, skladbe, koncerti, gledališke predstave, baletne prireditve, spomeniki, stavbe itd.

Vse delo aktivnih tvorcev narodove kulture je namenjeno pasivnemu delu naroda, ki umotvore znanosti in umetnosti sprejema in jih s svojo moralno ter materialno podporo omogoča. Čimbolj se ta pasivni del za tvorbe narodne kulture, zlasti še umetnosti, zanima, čim več za nje žrtvuje, tem lažje je aktivnim tvorcem delati in tem večje so kvalitetne vrednote njihovih del. Tam, kjer pasivni, sprejemajoči in s tem financirajoči del odreče, je tudi aktivno ustvarjanje narodne kulture nemogoče.

Odgovornosti in dolžnosti so torej na obeh straneh enake, ali bi vsaj morale biti! Te dolžnosti rasejo pri pasivnem, sprejemajočem delu, v razmerju njihovih osebnih umstvenih in gmotnih položajev. Od malo izobraženega kmeta ali delavca, ki je razen tega socialno in gmotno šibek, ne moremo zahtevati enakih dolžnosti do narodove kulture, kakor od izobraženega in socialno ter gmotno višje stoječega inteligenta: akademika, trgovca, tovarnarja. Zato se presoja vrednost in pomembnost vsakega teh za narod in njegovo kulturo po tem, koliko sprejema plodove kulture in koliko jih plačuje ter s tem omogoča. Gmotno dobro situiran in primerno izobražen člen naroda, ki za kulturo in zlasti umetnost ničesar ne žrtvuje, je na narodnem drevesu suha veja, ki ne le ne pospešuje rasti, ampak jo celo ovira.

Ako pogledamo v naše slovenske razmere, zlasti v sedanjosti, moramo ugotoviti, da imamo nepričakovano veliko suhih vej. Stvarne statistike nam dokazujejo, da razmeroma zelo veliko naših primerno izobraženih in dobro situiranih akademikov, uradnikov državnih in zasebnih ustanov in podjetij ter trgovcev in tovarnarjev ne stoji do slovenske kulturne tvornosti v pravem razmerju, ali celo v nobenem. Imamo veliko število dobro situiranih odvetnikov, zdravnikov, inženjerjev, ravnateljjev, trgovcev, tovarnarjev, ki ne kupujejo ne znanstvenih in ne leposlovnih knjig, ne zahajajo v gledališče, na koncerte itd.

Mnogi med temi so prepričani, da vrše svoje narodno poslanstvo že samo s tem, da so — Slovenci. V resnici pa to, da je kdo Slovenec, a svojih dolžnosti do naroda, njegove kulture in umetnosti ne izvršuje, narodu še

n i č ne koristi in bi bilo skoraj vseeno, ako bi na njegovem mestu stal človek katere druge narodnosti. Tudi ta bi zbiral gmotne dobrine samo zase, ne da bi kaj od tega žrtvoval za slovensko kulturo in nje napredek. Ali pa bi, da si zagotovi mir in spoštovanje, vendarle odrinil v te in take namene kdaj kak stotak ali tisočak. Slovenski odvetnik, zdravnik, inženjer, ravnatelj, trgovec, tovarnar, ki narodu in njegovi kulturi ničesar ne vrača od svojega zaslužka, n i m a p r a v i c e kakorkoli apelirati na narod, naj upošteva, da je Slovenec in hodi k njemu kot klient, pacient, naročnik, kupovalec, odjemalec ali karkoli.

Toda tudi tujec, ki živi na našem narodnem ozemlju in na njem in od nas bogati, n i b r e z d o l ž n o s t i do naše narodne kulture. Tudi njegova dolžnost je, da žrtvuje primeren del svojega zaslužka za razvoj naše kulture in umetnosti, bodisi da kupuje nje umotvore, bodisi da z nakazili podpira kulturne in umetnostne ustanove.

V tem oziru je potrebna pri nas na Slovenskem temeljita sprememba! Danes, ko je zrušen glavni steber, ki je bil doslej sprejemalec in plačevalec slovenskega kulturnega in umetnostnega dela, naš intelektualni srednji stan, zlasti uradniški, in ko zaradi tega vse naše kulturno delo le še životari in je v resni nevarnosti, da popolnoma usahne, je d o l ž n o s t izobraženega in vsaj kolikor toliko gmotno dobro situiranega meščana, da prične v celoti vršiti svojo zadevno dolžnost. Ako bodo vsi, ki bi to lahko in brez posebnih žrtev storili, kupovali slovenske znanstvene in leposlovne knjige, slike in kipe, zahajali v gledališče, na koncerte itd., potem bo slovenski kulturni tvornosti kljub vsemu zagotovljen obstoj in nemoten razvoj. Ako pa tega ne bodo storili, bomo kulturno n a z a d o v a l i, namesto da bi napredovali vzporedno z drugimi kulturnimi narodi. Nazadovanje kulturne tvornosti pa pomeni obenem tudi n a z a d o v a n j e življenjskega standarda ter socialne in finančne moči.

Samo narod z višjo kulturo je dober odjemalec trgovca in tovarnarja ter klient odvetnika in pacient zdravnika! Tako je s kulturo in umetnostjo tesno povezano vse življenje naroda, tudi na tistih področjih, ki s kulturo in umetnostjo n a v i d e z nimajo opravka.

RADIVOJ REHAR

FAŠIZEM KOT SOVRAŽNIK IN NEVARNOST SLOVANSTVA

Kot najbolj na evropski zahod potisnjen slovanski narod, smo Slovenci med Slovani prvi prišli v neposreden stik z italijanskim fašizmom, ki pomeni prvo avtokratično organizacijo reakcije proti naravnemu in po zgodovinski nujnosti nakazanemu razvoju človeške družbe. Ta stik ni bil samo moralen, ampak tudi — in še v prvi vrsti — fizičen, kajti zadal nam je narodno rano, ki je še vedno odprta in krvaveča. Tako je prav na nas Slovence pokazal, kaj pomeni v praksi kot mednarodna nevarnost. Idejno je to nevarnost poka-

zal vodja italijanskega fašizma, M u s s o l i n i, že 23. marca l. 1919. (ob ustanovitvi fašizma) v svojem govoru, v katerem je dejal med drugim: »Ogni vitta vale un' altra vitta, ogni sangue un altro sangue!« Kar je treba razumeti v slovenščini: »Vsako fašistično in s tem italijansko življenje je vredno smrti drugega, nefašističnega in neitalijanskega življenja, vsaka naša kri je vredna prelitja druge krvi!«¹⁾ Razvoj fašizma je v praksi že neštetokrat in na najrazličnejših krajih (nazadnje v Abesiniji!) pokazal, da so te Mussolinijeve besede njegovo temeljno načelo. To načelo postavlja torej silo n a d p r a v i c o ! Kjer je kdo fašizmu na poti, pa naj bo to posameznik ali cel narod, ga je treba uničiti, da se napravi prostor življenju f a š i z m a i n i t a l i j a n s t v a. Ogni vitta vale un' altra vitta!

Po tem n a č e l u je padel fašizem po našem slovenskem narodu, ne pa morda po p o m o t i ali ker ne bi vedel, da prebivalstvo Julijske krajine ni italijansko. Dokazovanje, da je to prebivalstvo prav za prav vendarle italijansko in je bilo le po bivši Avstriji namenoma poslovenjeno, je mnogo starejšega datuma in iznajdeno samo zaradi olepšave pred tujim svetom. Da je res tako, nam je dokazal M u s s o l i n i sam, ki piše v svojih spominih o svetovni vojski (Dall' intervento al fascismo) ponovno o s l o v e n s k e m Kobaridu, s l o v e n s k i Podgori, s l o v e n s k e m Doberdobi in tudi o s l o v e n s k e m Sv. Petru ob Nadiži na Benečanskem, ter citira neki slovenski napis celo v s l o v e n s k e m originalu!²⁾

Bistvo fašizma je bilo od vsega začetka, in je ter ostane, ubiti vse, kar si je človeštvo od renesance preko liberalizma do moderne demokracije priborilo kot dragocenost človeške svobode in svobodnega napredka ter priklicati nazaj v življenje despotijo srednjega veka. Tako v notranjosti! V zunanosti, nasproti ostalemu svetu, pa obnoviti preko usmrtitve drugih narodov nekdanjo obsežnost starorimskega imperija. Prvi korak fašizma na tej p r o g r a m a t i č n i poti je bila uvedba poitalijanjenja tretjine našega slovenskega ljudstva, drugi zavojevanje A b e s i n i j e. To je sedaj priznal brez ovinkov celo sam prvi abesinski podkralj, maršal d e B o n o, v svoji te dni izdani knjigi o vojski proti Abesiniji, kjer pravi, da so povod in vzrok za napad italijanskih čet Italijani n a m e n o m a pripravili že leto dni pred prvo vojaško akcijo. Tako je morala tudi Abesinija pasti samo za to, da ustvari njena smrt podlago življenju fašističnega italijanskega imperija. Ogni vitta vale un' altra vitta, ogni sangue un altro sangue!

Zemljevid bodočega obnovljenega rimskega imperija, vklesan v kamen na trgu Foro Mussolini v Rimu, se ne končuje na Julijskih Alpah in ob mejah angleško-egiptskega Sudana, in fašistični miličniki, ki so odhajali v Abesinijo ali so se iz nje vračali, so peli zanimivo novo popevko: »Doppo il primo passo, viene il

¹⁾ Scritti e discorsi di Benito Mussolini, I. Edizione definitiva, Milano, 1934.

²⁾ Str. 75: San Pietro al Natisone. Primo dei sette comuni in cui si parla il dialetto sloveno. Str. 78: A Mogazzo, un piccolo paese sloveno... 141: Caporetto... questa piccola città slovena... itd.

Ponte Sasso...« Po prvem koraku — po Abesiniji — pride na vrsto Zidani most! Italijanske organizacije »Pro Dalmazia« (Za Dalmacijo) in vse besede, ki so bile o Jadranu zapisane in izgovorjene v letih fašističnega režima v Italiji, kažejo vzhodno smer ciljev obnavljevalcev svetega rimskega imperija fašističnega režima. Protektorat nad danes v položaj kolonije potlačeno Albanijo, odkriva še dalekosežnejše cilje, usmerjene proti srcu Balkana in Carigradu, »bivšemu in bodočemu vzhodnemu Rimu«, kakor je dejal nekoč odkritosrčni Farinacci. O namenih v Podonavju nam govori italijansko jerobstvo nad Avstrijo in zaščitništvo nad Madžarsko. Na nedavnem zborovanju Instituta za zunanjo politiko v Rimu, je pa govoril fašistični poslanec, univerzitetni profesor Biagio Pace (nomen non est omen!), že naravnost o vojskovanju. Dejal je, da bo za Italijo v Sredozemlju edini izhod iz sedanjega utesnjenga položaja vojska, ki postaja neizogibna. Proti komu? Pace tega ni povedal, povedal pa je, proti komu je ne bo, in to zadostuje! Naglasil je namreč, da mora Italija zaradi te vojske doseči dobre odnošaje z vsemi arabskimi državami, Grčijo in Turčijo. Ako resumiramo smeri dosedanjega, že izvršenega in še nameravanega »obnavljanja« svetega rimskega imperija v Evropi, ugotovimo frapantno dejstvo, da so uprte vse v prvi vrsti proti Slovanom, proti ozemlju Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov, in šele v drugi vrsti proti interesom Grkov in Turkov.

Drugi fašizem, nemški narodni socializem, se nas Slovencev fizično še ni dotaknil. Njegov moralni pritisk pa čutimo že nekaj let vzdolž vse naše severne meje, od Gorenjske do vrha Prekmurja, prav posebno pa še na Koroškem. Pri nas v Mariboru, in na vsem obmejnem ozemlju, ruje nenehoma podtalna agitacija hitlerjanstva, nemškega fašizma. Ta agitacija je že davno zajela skoraj brez izjeme vso mladino naše nemške diaspore in mnoge renegate. Vsi vemo, da je trdno organizirana in da imamo v svoji sredi družbo ljudi z natanko določenimi in skrbno razdeljenimi nalogami hitlerjanske akcije.

Obe, italijanska fašistična in nemška hitlerjanska imperialistična ekspanzija, se že danes za čuda točno stikata na enem mestu, na Zidanem mostu: »Doppo il primo passo, viene il Ponte Sasso — Horruck bis Steinbruck!« Da se, kakor na Primorskem s pravljico o po Avstriji namenoma poslovenjenih Italijanah, ustvari tudi na Spodnjem Štajerskem »moralna« podlaga za imperialistične apetite, se izdajajo v Nemčiji (in tudi v Avstriji) »znanstvene« razprave o tej naši deželi. V znanstveni reviji »Forschungen zur deutschen Landes- und Volkskunde«³⁾ izhajajoči v Erlangenu, ki jo podpira »Zentralkommission für Landeskunde«, uradna organizacija hitlerjevske Nemčije, je objavil lani Gerhard Werner razpravo, v kateri dokazuje, da žive na Spodnjem Štajerskem trije narodi: Nemci, Vendi (!) in Slovenci. V večini so Vendi, ki sicer govore neko »slovenščini podobno narečje«, a se čutijo Nemce; za njimi prihajajo Nemci, Slovenci pa šele nazadnje, na tretjem

³⁾ Letnik 1935, snopič 31, zvezek 3.

mestu. Zaradi tega, tako zaključuje »znanstveno« Gerhard Werner, je spodnještajersko ozemlje del celotnega nemškega teritorija in se mora smatrati le za njegov obmejni predel. Ta »razprava« pa ni osamljena, v Nemčiji in Avstriji jih je vse polno, in lani ali predlanskim je objavilo glavno glasilo hitlerjanske fašistične Nemčije »Völkischer Beobachter« zemljevid nemške etnografske posesti v Evropi, na katerem smo našli tudi — večino današnje Slovenije! Podoben zemljevid je objavila v dokaz pravih nemških »mirovnih« namenov tudi pariška »L' Illustration«.

Tako smo Slovenci, kakor noben drug slovanski narod, stisnjeni med kladivo in nakovalo dveh fašizmov, italijanskega in nemškega. Toda nadaljnje studiranje ciljev nemškega fašizma nam pokaže isti frapanten rezultat, kakor studiranje italijanskega fašizma: da je ves usmerjen v prvi vrsti in najprej proti Slovanom: Slovincem, Čehom in Slovakom, Poljakom, Belorusom, Ukrajincem in Rusom. Kakor je pokazal Benito Mussolini že l. 1919. s prstom na dežele slovanskega juga kot prostor za cilje italijanske fašistične imperialistične ekspanzije, tako je pokazal — tudi ne dosti kasneje — Adolf Hitler v svoji knjigi: »Mein Kampf« z enakimi nameni na dežele slovanskega severa in vzhoda, v prvi vrsti in najprej na Rusijo, kot na nemški »Lebensraum« (življenjski prostor). Še bolj odkrit je pa bil njegov ekspert za vzhodno Evropo, Rosenber, ruski Nemeč-emigrant, ko je napisal: »Nemško ljudstvo je po usodi določeno, da organizira evropski vzhod, ga dvigne iz aziatsko-slovanskega barbarstva in kaosa ter si s tem pridobi prostor za sprostitvev iz sedanje tesnobe nemškega ozemlja. Zahodna Evropa mora to razumeti kot neizogibno nujnost in spoznati, da bo za vedno osvobojena »nemške nevarnosti« samo tedaj, kadar bo nemškemu narodu pustila prostor na evropski vzhod«⁴).

Vendar bi utegnil kdo ugovarjati, da so to le zasebna mnenja posameznikov, uradna berlinska politika je pa morda drugačna. Proti temu ugovoru je nastopila uradna Nemčija prav te dni sama nenavadno odkrito v svojem odgovoru angleški vladi zaradi sklicanja nove locarnske konference. Tu je izrecno naglasila, da je pripravljena garantirati mir le na evropskem zahodu potom sporazuma z Anglijo in Francijo, glede Poljske, Češkoslovaške in Rusije pa ne prevzame nobenih obveznosti. Toda tudi z Anglijo in Francijo sklence zvezo le tedaj, ako opusti Francija svoje zveze s Poljsko, Rusijo in državami male antante.

Za ceno podjarmljenja severnih in vzhodnih Slovanov, je fašistična Nemčija pripravljena skleniti večni mir in večno prijateljstvo z vso zahodno Evropo, torej tudi s tako osovraženo Francijo! To podjarmljenje je namenjeno v prvi vrsti Beli Rusiji in Ukrajini, toda pot do njiju je samo ena in ta vodi — preko Poljske! »Nenapadalna in prijateljska pogodba s Poljsko je samo taktična poteza, ki sta jo narekovala čas in položaj, zato ne pomeni

⁴) »Deutschum in Europa«, München, 1930.

nobene opustitve nespremenljivih nemških ciljev,« je dejal na nekem zborovanju v Stettinu narodni socialist R i e d e, a prof. Żyrardowski je odgovoril v »Gazeti Poranni«: »Formelno prijateljstvo s Hitlerjevo Nemčijo nam ne zagotavlja nedotakljivosti Poljske. To prijateljstvo nam nasprotno nalaga dolžnost, da še bolj budno pazimo na namene naših zahodnih sosedov. Kdor misli drugače, je naivnež ali izdajalec. Naša edina, res velika nevarnost je in ostane n e m š k a n e v a r n o s t«. In da je gonja narodnosocialistične Nemčije proti s o v j e t s k i Rusiji v resnici le prikrita akcija za pripravo povoda za uresničenje hitlerjanskih imperialističnih namenov proti s l o v a n s k i Rusiji, niso spoznali in priznali samo francoski, angleški, češki in mnogi drugi listi, ampak celo »O s s e r v a t o r e R o m a n o«, glasilo Vatikana! Narodnosocialistična gonja proti ruskemu boljševizmu je tako najprej gonja proti s l o v a n s k i, in šele daleč potem proti k o m u n i s t i č n i Rusiji. Dokaz za to so nam metode te gonje. Vse vesti o dogodkih in življenju v Rusiji pod boljševiki, njeni politiki in namenih, ki jih objavlja nemški tisk in po njem časniki mnogih drugih narodov, pošilja v svet »Informationsdienst über Sowjetrußland«. pregleda in odobri jih pa pred objavo Staatspolizeistelle, Berlin, C. 25, Zimmer 227. Kako dobiva ta »Informacijska služba za sovjetsko Rusijo« svoje vesti, nam je razkrila nedavno pariška »H u m a n i t é«, glasilo ministrskega predsednika Leona B l u m a. Njen berlinski poročevalec je dokazal na podlagi dokumentov, da se razne tatarske slike te pisarne, ki naj bi prikazovale življenje v sovjetski Rusiji, *izdelujejo v nekem berlinskem filmskem ateljeju!* Te fotografije se kliširajo, odtisnejo v matrice in potem razpošiljajo časnikom in časopisom. Nekateri pridejo tudi do nas in jih vidimo v slovenskih dnevnikih in tednikih. V isti pisarni in na enak način se fabricirajo poročila in slike proti madridski vladi na korist španskega fašizma! Komu naj služijo te vesti in slike? Boju proti komunizmu? Boj proti temu bi moral biti boj idealističnega, svobodoljubnega, demokratičnega duha z duhom materializma, nesvobode in despotije. Orožja sirove, nemoralne, včasih naravnost perfidne laži, se morejo posluževati samo ljudje n e i d e j n i h in n e p o š t e n i h namenov.

Našteli smo nekaj dejstev in nanagloma zbranih citatov, a že to zadošča, da spoznamo, kakšni so zunanjepolitični nameni italijanskega in nemškega fašizma in kakšni so njegovi cilji. Ta dejstva bi mogli spopolniti še z dokazi iz a v s t r i j s k i h in m a d ž a r s k i h fašističnih stremljenj, a podoba se zaradi tega ne bi spremenila, marveč le še okrepila: *Ves imperialistični pohlep vsega fašizma je naperjen skoraj izključno proti Slovanom, med temi še prav posebno in neposredno proti nam Slovencem. Uresničenje namenov fašizma bi zato pomenilo smrt svobode, in morda celo tudi samega golega obstanka Slovencev in nekaterih drugih Slovanov.*

Za vsakega Slovenca in Slovana bi morala biti edina logična konkluzija: *strnjena slovenska in slovanska obramba proti fašizmu!* A v resnici? Dan za dnem beremo v nekaterih naših dnevnikih slavospeve italijanskemu, nem-

škemu, španskemu in vsakteremu fašizmu; dan za dnem opažamo v teh dnevnikih poročila in slike iz kuhinje nemškega »Informationsdienst über Sowjetrußland«. Zakaj? Ker so tem dnevnikom važnejši interesi in ideali njihovih nazorskih skupin, kakor pa življenjski interesi in ideali slovenskega naroda ter slovanstva vobče. *To je v teh nevarnih dneh naša najbolj tragična resnica!*

VINKO ŽITNIK

SAMA

*Cvetem in vonjam sama,
visim v pogubo,
nikomur moje cvetje
ni drago, ljubo.
Ko suha rana
samota zeva, čas me
mori ko slana.*

*Pomlad blešči se v lokah
v zeleni svili,
čuj, v njenih nedrih ptički
so se zbudili!
A jaz vsa suha —
za vse v tej srčni žeji
sem slepa, gluha.*

*Mladost je moja polna,
kipeča kupa,
zakaj si nihče piti
iz nje ne upa?
Zastonj razlivam
se v svet, ah, in o ustnah,
o žejnih snivam!*

*Daj, pridi, moj neznani,
in me odreši,
samotno, žejno moja
mladost uteši!
Privij se k meni,
naj v mrzlem srcu vroči
se vžgo plameni!*

*Nocoj bi rada v zubljih
vsa zagorela,
o dolgo že, predolgo
sem hladna, bela!
Moj beli venec
si vzemi, odpečati
me kot studenec ...*

ŽITVIN

POLITIKI

*Zdaj silijo v politiko že leposlovci.
Narobe svet. Le kaj jim strune moti?
»Pač vidijo, da so politiki trgovci,
spletkarji in celo Iškarijoti.«*

SIROTA IVANKA

V tihi dolini leži pogreznjena sama vase lesena bajta. Pred njo se vleče bela cesta do bližnjega gozda, ki pokriva vso okolico, valovi po sivem gorskem grebenu in strmo pada na rodovitno ravan. Zamišljeno in otožno zrejo mala, zastrta okna v bogate, mehke poljane in temne gozdove, ki se vzpenjajo proti samotnemu Čavnu. Nekaj težkega je leglo na ta siromašni stan, ki se tišči v gorskem kotu kot črna, umazana rana.

Zlato sonce se je razlilo na nizko, k tlom potisnjeno streho in mehka svetloba drsi in pada pred nizka vrata. Skozi špranje silijo svetli žarki, predirajo v notranjost, se lomijo in pred ognjiščem obstrmijo.

V hiši je vse tiho in zaspano, kot bi ušla iz nje življenje in božji blagoslov. Ognjišče je prazno in potrto. Stene so hrapave in zamišljene. Vse, kar vidiš okrog sebe, izraža siromaštvo in onemoglost. Tu živijo sirote, osamljene in zapuščene. Svet je velik in bogat, kdo se zmeni zanje. Kdo bo zgubljal v prahu in temi zlate ure mladega življenja in uživanja. Naj trpi, kdor more in je vajen trpeti, življenje gre svojo pot. Tako sem si mislil, ko sem zagledal to podobo pred seboj. Kmalu pa sta se me polastili radovednost in skrb. Žalostna slutnja mi je legla v dušo. Notranji nemir me je vedno bolj preganjal od trenutka do trenutka, in čutil sem, kot bi naenkrat postal še sam sokrivec tega uboštva, sam del teh lesenih sten. Kot bi bil prikovan, sem stal sredi kuhinje in se oziral na levo in desno. Najrajši bi zbežal in zapustil za vedno ta kraj.

»Ne, nikar ne hodi; stopi v sobo, tam so vrata, poglej, kdo je notri. Morda kdo trpi in potrebuje tvoje pomoči; morda je že kakšen mrtev. Bodi človek, imej usmiljenje.« Tako je šepetalo srce. Odločil sem se in prijel za kljuko. V sobi je bilo napol temno. Medla luč je prihajala skozi okno, drsela po steni in se prelivala v temo. V kotu pri peči so vstajali obrisi postelje. Izpod težke odeje je visela bleda, koščena roka, in se dotikala tal. Malomarno je visela, kot bi jo zapuščalo življenje. Pretrgano, rahlo dihanje je prihajalo iz kota in trepetalo v zraku, kot mučno tajinstveno pritoževanje. Zdelo se mi je, da stojim v svetišču pred trpečim človeštvom. Nisem se upal bliže. Neka neznana moč mi je povezala misli in čustvo, me grabila za srce in mi omamljala dušo.

»Vidiš, to je življenje, brez šuma in ropota umira človek in pada v grob. Včeraj je še dvigal svoje misli v oblake, se igral in boril z veseljstvom, danes se potaplja v temo. Nič več ne sanja o zvezdah, o širokih, bogatih poljanah, vse je prešlo. Srce se je poslovilo od sveta in se tesno združilo s svojim trpljenjem. Sonce, slava, bogastvo, vse je minilo, duša je postala črv zgloданega telesa. Zaspano se ozirajo oči po sobi, v katero je stisnjen ves svet. Ne vidijo ničesar, pred njimi sta zatemnela nebo in zemlja. Človek je prah zemlje, le duša se iskri, ko jo ogreva sonce in napolnjuje s sanjami daljnjih cest.«

Zunaj je pihal močan jesenski veter. Sonce se je dvigalo na obzorju in vlivalo žarke v hišo. Soba se je ogrela in postala svetlejša. Na postelji je ležala ženska. Bledo, izmučeno lice je žarelo v soncu in se naslanjalo na široko blazino. Po njem so se vlekle goste, dolge brazde. Bleda in vpadle so odsevale v svetlobi, kot bi oledenele. Bolnica je odprla oči in nagnila glavo. V boleznem pogledu je ležalo tiho trpljenje in globoko usmiljenje. Temne zenice so strmele pred se, kot dva umirajoča zublja. Globoko v njenem pogledu so se tiščale ubite prošnje njene mladosti. Ležale so mrtve in razdejane druga ob drugi. Hladna senca bližajoče se smrti jih je zakrila in pokopala v noč. Iz njih je še ihtela zadnja želja njenega življenja, toda še ta je ugašala od trenutka do trenutka. V njej je govorilo materino srce:

»Marija, Mati Božja, pomagaj otroku, revni siroti!«

Samo še za hip so zažarele zenice in se uprle v daljave, potem so ugašale in se zaspano zapirale. Solzile so se, kot bi jih prevelika svetloba omamljala in pekla. Motno so štrlele v praznoto pred se in napolnjevale sobo z grozo in strahom. Počasi so trepalnice stiskale solze iz njih. Solza je omahnila, se zablestela in padla. Druga se je umaknila v levi kot zaspanih oči in tam odrevenela. Obstala je, kot zamaknjena. Svetloba je ogrevala trepalnice in sušila solze, ki so se tiščale pod njimi. Lep, svetel žarek je švignil preko njih, jih objel in se razlil med solzami. Drug žarek je drsel preko čela in lica in se zakopal pod odejo. Čelo je bilo blede, mrtvaško, guba pri gubi. Nekatere so bile večje in ohlapnejše, silile so čez druge, ki so se jim pohlevno in počasi umikale. Ena je bila posebno velika. Zlezla je prav nad oči. Grdo in nesramno se je razlezla čez obrvi. V kotu čela pa so bile gube gosto nabrane in so se tiščale druga ob drugi. Izpod njih je visela temna senca kot ozka, umazana lisa. Vse čelo je bilo rosno. Po njem se je nabiral pot v debele, težke kaplje. Rahlo, skoraj boječe je polzela kaplja za kapljo mimo obrvi in oči in se zlivala v široke brazde razoranega lica. Nekatere izmed njih so bile težje in hitrejše. Utrinjale so se že sredi čela in padale čez oči na prsa. Tam so se še zalesketale in razlile po odeji. Žarele so svetle kaplje v jutrnjem soncu. Ena takih solz je zdrknila preko lica, se prelila v kot bledih ustnic in se vanje potopila. Ustnice so takrat zatrepetale, kot bi zamrmrale v večnost. Druga solza je padla vanje, se umaknila tiha in skoraj sramežljivo zlezla v kot, kakor da bi uzrla pred seboj usmiljenje in smrt. Skozi blede, tenko kožico vdrtega lica so se videle vse mišice. Lahko bi jih seštel in otipal. Tudi mišice so trepetale in se napenjale. Vsakokrat, ko so se skrčile, se je tudi obraz zategnil v trpeč izraz, da je bolnica zamolklo vzdihnila. Ko pa so spet popustile, je koža postala ohlapna in spolzka. Pokrival jo je mrzel pot in se zlival po bradi na vrat. Močne lične kosti so bile osamljene. Ves njen izraz je vzbujal težko turobnost in zapuščenost. Nekdaj je moralo biti to lice lepo in prikupljivo, dobrohotno in usmiljeno. Njeni lasje so bili sivi, redki in zmedeni. Po več se jih je držalo skupaj in ležali so bolešno in nemarno po glavi, kot bi bili nalašč razmetani. Lezli so čez oči na obraz. Pred seboj

sem gledal prihajajočo smrt, ki je lezla v njene ude in na njen obraz. Globoko sem se zamislil...

Tedaj je stopila v sobo njena edina hčerka, mala Ivanka. Dete je bilo zbe-gano. Prišla je od sosedovih. V eni roki je držala šopek cvetja, ki ga je na-brala na polju. Milo se je ozrla na bolno mater, potem pa na podobo Matere Božje. Položila je cvetje pred podobo in zaihtela. Mene v prvem hipu še opazila ni. Molila je in jokala vmes. Umaknil sem se pred vrata, da ne bi motil svetega trenutka.

Videl sem siroto, ko je bila še mati zdrava. Razposajena in živahna se je igrala s sosedovimi otroci. Kljubovala je, če jo je kdo žalil in bila vsa srečna v prostosti in mladosti. Njeno lice je bilo ljubko in rdeče, oči nemirne in nagajive. Nedolžno in iskreno so zrle v svet. Goste in globoko zraščene obrvi so se smehljale nad temnimi in košatimi trepalnicami. Visoko in belo čelo je bilo obsuto s temnimi kodri, ki so padali globoko nad oči. Njene ustnice so neprestano brbljale in šepetale. Skakala je kot ptičica po vrtu in polju. Če je bila užaljena, se je muzala in si zakrila oči s komolcem, naposled se je pa zjokala in mežikala tako naivno in proseče izpod trepalnic, da je vsakega premotila in osvojila. Ko pa se je ujezila, so se ji oči zasvetile, lice prebledelo in tih, zaničljiv smehljaj se je ukradel in rogal na drobnih ustnicah. Če pa je bilo le preludo, ji je oko postalo rosno in otožno, kot bi se prebujala iz težkih sanj. Debele solze so zalile njene oči, se blestele v soncu kot svetli biseri, se razlile po vsem obrazu in kapale pred njo kot jutrnja rosa. Solze so se prelivale druga v drugo, kakor bi med seboj tekmoval. Ves njen obraz se je tedaj stisnil, udarila je z ного ob tla, se obrnila v stran in zbežala domov. Drugi so je ji smejali in se norčevali iz njenih solz. To jo je bolelo, ker je vedela, da se nikomur ne smili. Samo doma, je vedela, da jo nekdo razume in potolaži. Samo njej je lahko zaupala vse. To je bila njena mati. Dokler je bila mama zdrava, je bilo tako lepo, sedaj pa, ko je bolna in Bog ve, če ne bo umrla, se pa čuti najbolj nesrečna med vsemi otroci na zemlji. Ostala bo sama. Kdo bo skrbel zanjo, kdo jo bo ogreval in ljubil, kdo se bo usmilil njenega siromaštva? Vsa je zbegana in prepadla. Otožno in zamišljeno je nje lice, oči pa se ozirajo milo in proseče okrog sebe. Prej tako nemirne in lepe ustnice so umolknile, nič več se ne igrajo, nič več ne šepetajo. Bo-lestno so se zvile; izginil je rajski smehljaj zadovoljstva in sreče. Kako milo se ozira za tovarišicami, ko gredo v gozd nabirat jagode in maline. Ona ne more z njimi. Rada bi šla, da bi kaj zaslužila zase in za bolno mater. Z očmi jih spremlja po zeleni stezi, dokler ne izginejo za ovinkom, potem povesi glavo, si utrne solzo in zapre vrata. Otroci hodijo še k njej, toda nobeden ji več ne nagaja, vsi jo pomilujejo in tolažijo. Gnetejo se okrog nje, ji božajo roko in ji ponujajo svoja darila. Ona se ne gane, strmi vanje in se joče. Ta ji ponuja kruha, drugi ji je prinesel jabolk in hrušk, tretji jagod in malin. Boletno se jim nasmehne, upre vanje svoje žalostne oči in vzame, kar ji dajo. Toda nič več je ne razveseli, vse polaga vstran tako mirno in hladno, brez navdušenja in hrepenenja, kot bi ne bilo njeno. Njeno srce ni več pri

igračah, ni na polju in v gozdu pri jagodah. Njen pogled se ne upira več v planine in cvetje. Njeno srce je pri bolni materi in oko se obrača v nebo v goreči molitvi za njeno zdravje. Ne misli več nase, ni lačna ne žejna. Misli le na mater in strmi v njene umirajoče oči.

Otroci se polagoma razidejo, povesijo glave, vržejo še sem pa tja kakšen usmiljen pogled na siroto in se razpršijo za oglom. Ostala je sama. Misli na mater.

»Morda pa le ne bo umrla, saj je bila že večkrat bolna, pa je vselej ozdravela,« se tolaži sama s seboj in trže cvetje za Marijino podobo. »Kako bo lepo, če ozdravi, skupaj bove nabirali jagode, skupaj jih nosili prodajat. Meni bo mama kupila lepe čevlje, sebi pa lepo krilo s široko pentljo. Oh, kako bo lepa in vesela! Še bolj jo bom ljubila. Nikdar je ne bom žalila, samo da bo vesela in srečna z menoj. Kako bi jo rada napravila srečno in veselo, toda vedno se joka in vzdihuje. Name se ozira tako žalostno in proseče, kot bi me hotela objeti in odnesti nekam daleč. Bojim se njenih pogledov. Da bi vsaj prišla soseda k nam, tako me je strah. Pa saj je rekla, da bo prišla, sedaj nima časa. Prinesla bo kruha in kave. Mama bo jedla, jaz pa bom gledala od daleč, drugače bi ne jedla, da ne bi ponudila tudi meni. Marijo bom prosila zanjo, lepo, goreče jo bom prosila.«

Tako si je mislila, ko je stopila v sobo. Mati je čula njene korake; s težavo se je dvignila na postelji in jo poklicala:

»Ivanka, sirota moja!«

Dekle je priskočila k njej, jo objela in božala po glavi. Z veliko muko se je ozrla vanjo. Gledala jo je z dolgim, nepremičnim pogledom:

»Sirota boš ostala, otrok moj. Le ono ljubo sonce, ki se je za vedno skrilo mojim očem, te bo grelo in božalo tvoje solze. Le ptički te bodo ljubili in ti prepevali svoje pesmi, ko boš hodila po njivah in polju. Le oni bodo varovali tvoje nedolžno, mlado srce. Mene več ne bo, drugi bodo tvoji reditelji. Ti si bila luč mojega življenja, zate sem živela, s teboj hrepenela. Izročam te v varstvo Matere Božje. Sprejmi Ti, Marija, to revno siroto, naj skrbi Tvoje usmiljeno srce zanjo, ko mene več ne bo. Kako je srečno in skromno naše srce v Tvoji dobroti, kako je bogato v uboštvi in lepoti! Varuj ta nedolžni cvet v samoti in osamljenosti! Spremljaj jo po poti dobrote in dela!«

Ivanka je tiščala njeno mrzlo roko in se stiskala v njeno naročje.

»Mama, mama moja, saj ne boš umrla, saj boš pri meni ostala...«

Še globlje se je nagnila glava umirajoče. Objela je Ivankino glavo, kot bi jo hotela vzeti s seboj, in še komaj slišno šepetala pesem soncu:

*Sonce prijazno, ki polje ogrevaš,
da cvetje vzcvetelo je sredi poljan,
sirote tolažiš, jim pesmi prepevaš,
pridi, te prosim, v revni ta stan!*

*Žarki srebrni, pridite, ljubite
to revno siroto in njeno gorje,
v srce ji cvetje drobno nosite,
uspavajte dušo in njene solze!*

*Sirotica revna, preveč si ljubila
to revno, trpeče moje srce,
zdaj boš še mene, nesrečna zgubila,
kdo te tolažil bo, brisal solze?*

*Sama ostala boš, ptičica mala.
pustiti boš morala revni ta stan,
s culico v roki se v svet boš podala,
iskala si novi boš gorki pristan.*

*Takrat, poljane, k njej pristopite,
ogrejte ji mlado, nesrečno srce,
ž njo se ve jutrnje rose združite,
cvetje ti mlado in ljubo polje.*

*Zbogom ti, solza moja edina,
zbogom stezice, ravno polje,
zbogom tolažba ti materina,
zbogom ti žarko, ljubo srce.*

*V dalje bežite ve mile zvezdice,
hladno pogreza name se svet,
oklenite tesno me drobne ročice,
tema prihaja in smrti trepet . . .*

Tako je govorilo materino srce. Njene besede so bolešno padale otroku v dušo in žarele kot daljnje, trenutne sanje. Vedno tiše so bile in nerazumljivejše. Naposled so popolnoma utihnile. Ivanko je bilo strah, zaplakala je na glas.

Takrat je vstopila v sobo sosedova Mica. Tudi ona je prvi hip začela kričati in jokati, potem je pa popravila umirajoči blede roke in jih prekrizala. Zatisnila ji je oči, se pokrižala in globoko sklonila k molitvi. Umirajoča je tisti hip nagnila glavo, vzdihnila in omahnila. Njena duša se je ločila od sveta. Ivanka je ostala sama in pred njo je vstajala visoka senca, ki je segala do neba. So li bile to sanje, ali težka slutnja njene bodočnosti?

(Se bo nadaljevalo.)

DOBRIČIČ

V SLOVENSKIH GORICAH ZVEČER

Topoli ob cestah stojijo, v Slovenskih goricah zvečer,
vetrovi v vrhovih šuštiijo, v Slovenskih goricah zvečer.

Na gričih prijaznih, poraslih z gozdovi na severno stran,
se viničarije belijo, v Slovenskih goricah zvečer,
in zvesto varujejo trtje zeleno od južne strani.

Od tam se klopotci glasijo, v Slovenskih goricah zvečer,
in s svojim zamolklim tokljanjem uspavanke pticam pojo,
ki v gnezdih po gozdih že spijo, v Slovenskih goricah zvečer.

Od daleč čez griče ko godba sanjavo se zvon oglasi,
oznanja vsem Avemarijo, v Slovenskih goricah zvečer;
a komaj zgubili so v dalji se zadnji glasovi zvonov,
že zvezde na nebu žarijo, v Slovenskih goricah zvečer,
in tiho pozdravljajo mesec, ki pravkar predira megle.
Sanjave daljave molčijo, v Slovenskih goricah zvečer,
le murni prelivajo v pesmi svoj večno pekoči nemir.

VEČNA PESEM

*Kakšna je pesem današnjega dneva,
ali tegobna je, ali prepeva?
Kakšno naj pesem vam danes zakrožim,
ali zavriskam naj, ali naj tožim?*

*Kakšna je? Gledam božansko veselje,
gozd gledam, travnik, vasico in polje,
gledam gore in vinograde, mesta,
gledam ljudi, ki jih polna je cesta:
gredo v oblekah iz platna, iz svile,
eni svobodni, ti sužnji spet sile,
eni prešerni vsi, drugi solzavi,
prvi betežni so, drugi so zdravi,
eni berači, a drugi bogati;
tukaj ponižnež je, tam se košati
človek prevzeten: kruh meče na cesto,
kruh, ki zastonj so ponj romale v mesto
množice mnoge predaleč v tujino,
da bi nasitile lačno družino...*

*Kakšna je pesem današnjega dneva,
ali tegobna je, ali prepeva?*

*Kakšna je? Vse to božansko veselje,
vsi ti gozdovi, vas, travnik in polje,
vse te gore in vinogradi, mesta,
vsa neizmerna življenjska ta cesta,
vsi ti ljudje, ti berači, bogati,
zdravi, betežni, pa skromni, košati —
vse to, tako je bilo že od zmeraj,
danes je, jutri bo, bilo je včeraj...*

*Kakšno zato naj vam pesem zakrožim,
ali zavriskam naj, ali naj tožim?*

*To-le zapel bom, tako bo držalo,
dokler se sonce z neba bo smejalo:
Takšen pač svet je, kot naše srce je;
srce veleva, če svet naj nas greje:
sonce je v srcu — vsa pota bleščijo,
če pa v njem mrak je — se v temi zgubijo...*

EMIL FRANTIŠEK BURIAN IN DIVADLO 1936

Kdorkoli danes poseti Prago, ne bo zamudil obiskati njenih gledališč, kajti nedvomno je Praga najznamenitejše mesto srednje in zapadne Evrope.

Gledališče pa, ki predstavlja višek modernega gledališko-umetnostnega ustvarjanja, je D 36 (Divadlo 1936). Vodi ga genialna umetniška osebnost Emil František Burian. (Ne smemo ga zamenjati s komikom Vlasto Burianom, ki ima prav tako svoje lastno gledališče.)

E. F. Burian je umetnik velikega formata. Iz slavnostne gledališke rodovine je sledil v svojih študijah rodovinski tradiciji in postal komponist. Njegove jazz-skladbe so ga kmalu popularizirale, še bolj pa je presenetil svet kot muzikalni ideolog, ki je muziki, najabstraktnješi umetnosti, pokazal pravo pot: ven iz razsvetljenih dvoran degenerirane buržuazije, med ljudstvo na ulico!

Poleg komponiranja pa je svetu znan še kot pevec songov, kot literat in dramatik ter kot gledališki in filmski režiser. Gledališki ognjeni krst je preстал v Moravski Ostravi. Kmalu nato ga je angažiral intendant brnskega gledališča. Burian se tega spominja z jedkim humorjem: »Menda ne bi nikoli mogel postati režiser le zaradi svojih sposobnosti. Postal sem kratkomalo zaradi tega, ker sem intendantu obljubil, da bom za svoje inscenacije rabil čim manj denarja«.

Zavest, da se je prodal za kos kruha, ga je grizla vedno bolj in bolj. Ob uprizoritvi »Beraške opere«, s katero je hotel pokazati svoje umetniško stremljenje in se postaviti v službo zatiranega malega človeka, kateremu je s svojo umetnostjo hotel biti luč na poti do boljše bodočnosti — je naletel na skoraj nepremostljive ovire, tako s strani intendanta kot buržuazne publike. Ker je živo občutil, da bo v takem individualno pojmovanem kolektivitu nujno moral postati birokrat, je opustil službo ter se napotil v Prago, da ustanovi svoje lastno gledališče.

Da ni mogel svojih idej kmalu uresničiti, je razumljivo. Ljudje, ki so sicer radi podpirali vsako dvomljivo zabavišče, o kakem proletarsko-avantgardnem gledališču niso hoteli ničesar vedeti. Burian se je bedno preživljal v svojimi kompozicijami in s satiričnimi pevskimi nastopi po kabareti. Kmalu se je ob njem zbrala družba idealnih mladih ljudi, ki so ustanovili političen dada-kabaret. Nekateri, kot Honzl, Kuč itd., so danes vrhovi češke gledališke umetnosti. Burian, kot komponist, je pričel z govornim zborom, katerega pa je postavil na povsem novo podlago. Kot je današnji jazz-band modernizirana ritmična glasba primitivnih narodov Afrike, ki je prav zaradi svoje prvobitne jačine (ritem istijo nekateri glasbeni ideologi z voljo!) zajel svet — tako je voice-band, kot je Burian imenoval svoj govorni zbor, svojevrstna ritmična kompozicija, ki pa uporablja v opreki z instrumenti jazz-banda, človeške atematne glasove, pa tudi besedila. L. 1930. je bil Burian s svojim voice-bandom

nagrajen na mednarodnem kongresu vokalne glasbe v Benetkah s prvo nagrado.

Publika, ki je z navdušenjem obiskovala Burianov političen kabaret, si je želela, da se ta kabaret spremeni v samostojno gledališče. Zato je osnovala zadrugo in najela majhno gledališče Mozarteum, kamor se je Burian s svojimi trinajstimi preselil in ustanovil D 34. Ob otvoritvi je spregovoril Burian sam: »D 34 je gledališče 1934. Nastalo je iz potrebe, da na vsa vprašanja današnjega družbenega življenja reagira z umetniškimi sredstvi. Noče biti umetniška avantgarda v smislu povojne gledališke generacije. Noče biti objekt eksperimentiranja. Noče biti tribuna, ki bi nudila zadovoljstvo nekolikim preintelektualiziranim možganom«.

Vendar je Burian kljub tem besedam ostal eksperimentator velikega stila — umetnik, ki se svojega eksperimentiranja komaj podzavestno zaveda. V vehementnih debatah, ki sem jih vodil s tem na zunaj tako dobrodušnim in prav nič revolucionarnim človekom, sva se po večini vedno sukala okoli socialnega poslanstva njegovega gledališča. Njegove vodilne misli so nedvomno sprejemljive in pravilne: »Modernizem ni prenapetost! Nasprotno: modernizem je predvsem ideološka stvar, iz katere sledita šele forma in tehnika. Nikakor ni mogoče, da bi danes umetnik pojmoval svojo nalogo v modernem življenju kot nekaj izrednega, kar bi ga opravičevalo, da bi mogel ustvarjati izven družbe. Zgodovina igravskih stanovskih bojev nam čisto določno kaže, da nima nihče pravice, si v umetnosti nadeti naslova naprednosti, če se ni postavil v prvo bojno vrsto za lepšo bodočnost, za novega človeka nove in boljše družbe«.

Dasi zvenijo te besede popolnoma dialektično in bi človek po njih pričakoval, da bo v Burianovem gledališču vidna predvsem ideja, oziroma tendenca igranega dela — je njegova praksa povsem drugačna. Burian je prvič: predvsem umetnik in šele potem tako in tako svetovno nazorsko usmerjen človek; in drugič: Burian tudi kot režiser ne more zatajiti komponista v sebi. Prava oznaka njegovega gledališča je muzikalno gledališče. Vsaka igravčeva beseda je predvsem slušno pojmovana — in na to osnovno muzikalnost govora veže Burian tudi ostalo: gestikulacijo igravcev, ritmiko scene, jačino ter barvo luči itd. Burian ne režira — on komponira!

Gledalec (ali bolje rečeno: poslušalec!?) je v D 36 tako čustveno prevzet, kot morda v nobenem drugem gledališču. »V D 36 prideš, sedeš in pričneš sanjati,« se je nekoč nekdo pošalil. In v resnici je doživljanje umetnostnega podajanja D 36 tako intenzivno kot v sanjah. Toda gorje gledalcu, ki bi se ne predal popolnoma svojim čustvom! Komaj bi pričel razmišljati o vsebini, komaj bi hotel razumeti inscenacijo, dojeti smisel geste, doumeti tako in tako zapeto besedo, bi se mu vsa ta bajna uprizoritev razblinila v nekaj revnih, morda celo napačno pojmovanih in reakcionarnih življenjskih tendenc.

In prav to je značilno za Burianovo gledališče, pa tudi zanj samega. Dasi je

njegovo hotenje v najvišji meri progresivno — je vendar podrejeno njegovim čustvom, njegovi elementarni umetniški strasti, ki hlepi za vsako ceno po še neodkritem in nenajdenem. Zato je danes objektivno soditi o sistemu gledališča D 36 skrajno težavno, ker ta sistem sploh še ni dokončno ustaljen, temveč sredi svojega razvoja. Nihče pa danes ne more prerokovati smeri tega in v kakem odnosu si bosta morda že čez nekaj let njega vsebina in forma. Upravno je D 36 sijajno urejeno. Danes ima kolektiv štiri in trideset članov-igravcev in tehničnega osebja. Med njimi ni druge razlike, kot v načinu dela. Vseh 34 izvoli vsako leto svojo upravo. Zato v tem gledališču ne moremo govoriti o kakem ravnatelju, notranji gledališki politiki, protekciji itd. Vsi se zavedajo, da so si med seboj enakovredni. Vsak, od zadnjega delavca do umetniškega vodje, je ponosen na to, da je član gledališkega kolektiva D 36.

O prisrčnih prijateljskih odnošajih med ansamblom, ki so v naših gledališčih nepoznan pojav, lahko sodi le oni, ki je kdaj bil pri vajah tega kolektiva. Vendar pa je treba pripomniti, da glede umetniškega snovanja niso z Burianom vsi istih misli. Večina se je sicer že dokopala do pravilnega pojmovanja kolektivnega dela, dočim se nekaj članov, ki so že prej igrali na deskah klasičnih gledališč, še vedno ne more povsem vživeti v podrejanje na korist celoti.

Igravske vaje so štirikrat na teden od desetih dopoldne do dveh popoldne. Zasedba igravcev ni privilegirana na posameznike. V enem delu igra igravec najmanjšo, dočim bo pri drugem igral glavno vlogo. Kajti kolektiv se zaveda, da so si v Burianovi režiji velike in majhne vloge enakovredne in da so vse vloge igravske, nobena pa ni le statistna figura. Vsaka vloga ima svojo čisto individualno funkcijo v okviru celotnega dejanja.

En dan v tednu ima kolektiv skupno gimnastiko ali pa prireja krajše enodnevne izlete in ekskurzije; en dan pa je posvečen studiju in debati. Tehnično osebje kot igravci se skupno poučujejo v nemščini in francoščini, studirajo in debatirajo o zgodovini gledališča, o režiji in inscenaciji, o igranju in delu, o splošni kulturi in politiki. In kolektiv štiriintridesetih, prej skoraj čisto neznatnih ljudi, ki bi v današnji družbi morda ničesar ne pomenili, si je priboril svetovno slavo, tako celota kot posamezni člani. Omenim naj le poleg E. F. Buriana mladega komponista K. Reinerja, ki reprezentira v svetu s komponistom Hábo sodobno češko glasbo (četrttotsko); nadalje Machova, ki je poznan kot odličen koreograf; scenografa Kouřila, ki je scenerijskemu materialu odprl nove perspektive; Burešova, ki jo svet pozna z gramofonskih plošč kot najboljšo interpretko songov; pomožno režiserko Lolo Skrbkova itd. Kolektiv je tako dokazal, da skupno delo lahko razvije posameznike do neslutnih višin.

D 36 se tudi ne boji široke ljudske kritike, kot naša gledališča, temveč jo naravnost zahteva, da iz nje črpa nove pobude in smernice za svoje delovanje. V ta namen je v vestibulu nameščen nabiralnik, v katerega obiskovalci D 36 odlagajo izpolnjene vprašalne pole. Značilno je, da se anketna vpra-

šanja predvsem nanašajo na aktualnost problematike igranega dela, nikakor pa ne na izvedbo ali umetniško zamisel uprizoritve.

L. 1935. je D 36 priredilo gostovanja po Švici. S temi gostovanji si je pridobilo svetoven sloves avantgardnega gledališča. Letos v marcu pa je nameravalo obiskati Jugoslavijo ter absolvirati gostovanja v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani. Vendar se je moralo zaradi nenadnih zaprek to gostovanje najprej odgoditi, pozneje se pa je ta načrt v celoti opustil.

V teku svojega delovanja je D 36 uprizorilo nekaj del, ki bodo publikii ostala neizbrisno v spominu. Tako »Beraško opero«, »Švejka«, »Aristokrate«, »Haškov časnik«, »Vojsko« in »Mojstra Pletiha«. Posamezno delo igrajo po en do dva meseca, večer za večerom pred razprodanim gledališčem. Vsaka uprizoritev je nekaj povsem novega, doslej še nevidenega, tako z ozirom na sistem režije kot inscenacije.

Sam oder ni velik. Zato se navadno igralci poslužujejo tudi proscenija. Včasih je njih igra razgibana v taki meri, da jim omogoča nastop iz publike na oder ter celo iz odrskega stropa in tal. Oder nima zastora. Publikii je dovoljen svoboden vpogled v odrski aparat, ki je navadno protiiluzionističen in konstruktiven. Igravec je center vsega zanimanja publike. Zato je scenerija tesno povezana nanj, sama po sebi pa ničesar ne izraža.

Wedekindovo »Pomladno prebujenje«, ki ga je v pretekli sezoni D 36 igralo z ogromnim uspehom, je na primer inscenirano s pomočjo filma. Scenograf Kouřil in E. F. Burian sta uvedla na oder četrto sceno: prezorno tenčico, ki preprega vso sprednjo odprtino odra. Iz dvorane je na to tenčico proicirana filmska scenerija. Igravci za tenčico so osvetljeni z močnimi raznobarnimi reflektorji in zato vidni. Poleg tega je na tenčico proiciran specialno za to predstavo izgotovljen film z istimi igravci, ki prikazuje na odru neizvedljive scene. Dvodimenzionalen film in plastična igra igravcev pa se vkljub navideznemu nesoglasju spajata v umetniško harmonično celoto, ki v gledalcih zapuša mogočne, nedopovedljive dojme.

D 36 je danes v Evropi morda edini bojevnik za novo gledališče na podlagi progresivnega svetovnega nazora. V tem boju za igravca in umetnost bodočnosti so opravičljive tudi vse njegove zablode. Vsekakor pa je D 36 kažipot vsestranske osvoboditve gledališča iz omejenih tradicionalnih spon, ki so pod parolo »umetnosti« ponižale gledališče do trgovine. Vpliv tega gledališkega sistema bo morda nekoč razgibal tudi razmere slovenskih gledališč.

RADIVOJ REHAR

DRŽAVLJANSKA VOJSKA V ŠPANIJII

Poldrugo tisočletje nemirna Španija gori že več mesecev v plamenih državljanske vojske, ene najbolj krutih, kar jih pozna človeška zgodovina. Na obeh straneh stoji španski narod, in vendar teče po sredi ločnica dveh svetov, med katerima ni kompromisa, med katerima je strahoten, brezobziren, žival-

ski boj do popolne oblasti zmagovalca in popolnega uničenja premaganca. Na tej fronti se bijeta socializem in fašizem, in oči vsega sveta so uprte v Španijo. Evropa čuti, da gre za več kakor za samo oblast nad Novo in Staro Kastilijo.

Španija! Leta 711. po Kristu so nekdanjo rimljansko Galijo zavojevali moslimski Mavri. Vera Mohameda iz Meke je tu prvič prestopila meje krščanske Evrope. Na Balkan je vdrla šele čez več stoletij. Arabski Mavri so ostali v Španiji skoraj sedem stoletij in se razvili v najkulturnejši del arabskih ljudstev. Celo krščanska Evropa se jim mora zahvaliti za marsikaj, kar leži še danes v temeljih njene znanosti in kulture. Kakšna razlika med kulturo ustvarjajočimi moslimskimi Mavri na Pirenejskem polotoku, in med kulturo uničujočimi moslimskimi Turki na Balkanskem polotoku! Še danes so mavrske stavbe najdragocenejši arhitektonski spomeniki krščanske Španije. Boj španskih ljudstev proti Mavrom je trajal delj, kakor balkanskih narodov proti Turkom. Ta boj se je končal šele l. 1492., ko je po dolgem prelivanju krvi padla ponosna Granada. Mavri so za vselej zapustili Evropo in se umaknili v Afriko, kakor so se 420 let pozneje vrnili Turki z Balkana v Malo Azijo. Za seboj niso zapustili ne jezika ne vere. Moslimi so ostali na obeh koncih Evrope le epizoda, več stoletna sicer, pa vendarle epizoda. Manjkalo jim je sposobnosti za asimiliranje avtohtonega prebivalstva. Izpod Mavrov se je Španija osvobojevala postopoma, kakor pozneje Balkan izpod Turkov. Prvo kraljestvo je bilo ustanovljeno že l. 1479., pred padcem Granade. Leta 1517. je zasedel prestol osvobojene Španije kralj K a r e l H a b s b u r š k i.

Boji krščanskih Špancev za osvobojenje izpod jarma moslimskih Mavrov so rodili krščanski verski fanatizem, ki je bil v zgodovini Kristusove cerkve brez primere: sveto inkvizicijo. Strahovlada tega fanatizma, ki se je čez Pireneje razširil tudi po vsej ostali krščanski Evropi, je skoraj prekosila moslimska grozodejstva in ostala v zgodovini temen madež. Ta strahovlada je padla po K o l u m b o v e m odkritju Amerike l. 1492. tudi po ameriških Indijancih in uničila, v sovraštvu do poganstva ter pohlepu po zlatu, njihove svobodne države, tisočletno kulturo, mesta, naselja in cela ljudstva. Toda razširila je špansko oblast nad obe Ameriki. Španija je postala prva velesila na svetu, prvi res svetovni imperij. Španskemu ljudstvu so se odprla vrata v neizmerne, bajno bogate pokrajine prej neznanega sveta. Španske ladje so plule po vseh oceanih. Španija je gorela v pohlepu.

Ko je l. 1700. umrl zadnji Habsburžan španske vladarske linije, je bil višek slave že davno prekoračen. Pričela se je doba padanja in zmed. Nad grobom zadnjega Habsburžana se je pričela državljanska vojska za prestol, ki je trajala celih trinajst let, dokler niso zmagali B o u r b o n i. Leta 1808. je uklonil Španijo N a p o l e o n in postavil na madridski prestol svojega brata J o s i p a. Toda kralj Josip Bonaparte ni vladal dolgo v miru. Španija se je dvignila proti njemu. Zaenkrat pa se je obdržal, in leta 1812. je dobila prej absolu-

tistična kraljevina prvo ustavo. A le za dve leti. Ferdinand VII., ki je sledil Josipu Bonaparteju, jo je l. 1814. odpravil. In nastala je zopet državljanska vojska.

Leta 1824. so odpadle od Španije ameriške kolonije in postale svobodne, samostojne republike. Španiji je ostala le manjša posest, pa še to je l. 1898. skoraj v celoti izgubila. Španskega svetovnega imperija je bilo konec. Ostala je le domača posest v Evropi, po stoletnih bojih in izseljevanju močno razljudena. Kolonije v Afriki, Ameriki in drugod niso niti rahla senca nekdanje vseobsežnosti. Leta 1868. je Španija zagorela v odporu proti kraljici Izabeli, ki jo je pregnala s prestola. L. 1875. so se vrnil Bourboni, in zavladal je za pol stoletja relativen mir. To dobo je zaključila leta 1926. diktatura Miguela Prima de Rivero, ki se je končala l. 1931. z izgonom zadnjega kralja, Alfonza XIII. in razglasitvijo republike.

Izvir sedanje državljanske vojske sega nazaj v leto 1926., ko je vzgled italijanskega fašizma zamikal mimo drugih tudi kraljevega generala Prima de Rivero. Španija je bila dolga stoletja despotična, avtokratična ali absolutistična monarhija, ki se je naslanjala na fevdalno cerkveno in posvetno gospodo, plemstvo. Ta fevdalna gospoda si je v teku teh stoletij osvojila do malega vso špansko zemljo. Razen nje sta obstojala samo še poljski in tovarniški delavec ter meščan. Prvi je bil podložnik cerkve in plemiča, drugi od teh dveh, in še pozneje od meščanstva izvirajočega kapitala. Razen v carski Rusiji nista bila kmet in delavec nikjer drugje v Evropi tako tlačena, kakor v Španiji. Skoraj vsa plodna zemlja je bila last cerkvenih in plemiških veleposestnikov. Ves narod se je delil v patricije in plebejce, kakor 2000 let prej v starorimskem poganskem imperiju. In stara »kulturna« Španija je imela le 25 odstotkov pismenih državljanov. Eksekutiva cerkve in plemstva je bilo vojaštvo, posebna najemniška kasta, poseben del španskega ljudstva. Meščanstvo, ki si je po silnih naporih priborilo ustavne dobrine in parlament, se tudi po poti teh sredstev ni moglo postaviti na čelo države, kakor v starih demokracijah evropskega zahoda. Toda pod njim sta rasla v temi nižine dva najrevnejša ljudska sloja: tovarniško in poljsko delavstvo, mestni proletarec in podeželski kolom. V misli teh dveh skupin so vdirale ideje vsega revolucionarnega levičarstva: od socialističnega sindikalizma do komunizma in najradikalnejšega anarhizma. Nikjer na svetu, razen v carski Rusiji, niso bile te ideje tako silne, kakor v Španiji. Sploh bi se dala potegniti med bivšo carsko Rusijo in bivšo kraljevsko Španijo čudovita paralela, ki jo je dobro poznal že Ljening, ko je dejal, da bosta prvi etapi zmage komunizma Rusija in Španija.

Levičarski miselnosti teh dveh spodnjih plasti se je od zgoraj navzdol bližalo necerkveno in neplemiško intelektualno meščanstvo. Španske razmere so zorele v levičarsko revolucijo. V to zorenje je udarila diktatura kraljevega generala Miguela Prima de Rivero. Kralj, general, cerkev in plemstvo so menili, da se bo s trdo pestjo dala do korenin iztrebiti vsa revolucionarnost in se bo Španija lahko vrnila v stare tire nekdanjega absolutizma. Toda

okoli te diktature je nastala že od vsega začetka strahotna idejna in stvarna praznina. Da bi se ta praznina s čem napolnila, je diktator Primo de Rivera pričel ustanavljati od zgoraj navzdol »*Action national*«, nekako edino dovoljeno vladno stranko po vzorcu italijanskega fašizma. Vendar se praznina na ta način ni dala odstraniti. Izkazalo se je prvič v zgodovini politike po svetovni vojski, da se politične stranke od zgoraj navzdol ne dajo ustanavljati, ako se pa ustanove, zberejo v svoje vrste le oportunistične elemente naroda, pripravljene, da prvi zopet zapuste vladno ladjo, ako ji zapreti nevarnost potopitve.

Razen tega si je diktatura *Prima de Riverere* ob nespretnem manevriranju odtujila tudi *generalsko junto*, vodstvo vojaške kaste španskega naroda. Tako je imela proti sebi združeno delavstvo, kmečko ljudstvo, demokratično meščanstvo in oblastno vojaštvo. Za njo so stali samo še kralj, cerkev in aristokracija. Hidra revolucije, ki se je čutila po sporu med diktaturo in vojsko le še bolj okrepljena, je znova pričela dvigati slikajoče glave. Z grozo je opazil kralj *Alfonz XIII.*, da je z diktaturo revolucijo sicer odgodil, ni je pa odpravil. In sledila je dramatična odslopitev generala *Prima de Riverere*. Novi režim, ki je po njem prevzel vladne posle, naj bi vladno ladjo izpeljal iz ponesrečene diktature nazaj v ustavne vode. Toda bilo je že prepozno. Na ta poizkus je odgovorilo špansko ljudstvo pri občinskih volitvah l. 1931. tako, da ni bilo nobenega dvoma več: monarhije v Španiji je konec! Vendar prelevitev iz monarhije v republiko ne bi bila tako hitra in preprosta, ako se ne bi bili postavili na stran republike tudi generali. *Generalska junta*, ki se je organizirala v posebni prostozidarski loži in stopila v stik z meščansko republikansko masonerijo, je sama prevzela delo prelevitve. Kmalu po občinskih volitvah l. 1931. so generali stopili pred kralja *Alfonza XIII.* in mu spoštljivo, a razločno svetovali, naj nemudoma zapusti Španijo, ako si ne želi, da se na njem in njegovi rodovini ponovi tragedija ruskih Romanovih. Španija je postala meščanska republika v duhu ruske meščanske republike *Kerenskoga*. Še vedno čudovita paralela! Mesto prvega predsednika je zasedel *Alcala Zamora*. Dedščina, ki jo je prevzel meščanski republikanski režim od monarhije, ni bila razveseljiva, znašel se je pred nalogami, ki so vodile skozi *Scilo* in *Koribdo* — desnico in levico. Ako krene na levo, mora izpolniti radikalne želje najspodnejših plasti. Ta izpolnitev pa ne pomeni le vojne napovedi vsej še vedno močni desnici, s cerkvijo in plemstvom na vrhu, in odtujitev vojaške junte, ampak tudi — izpodkopanje lastnih temeljev meščanske demokracije. Ako krene na desno, napove boj samozavestno vstali levici, se prepusti na milost in nemilost reakcionarni in še vedno na skrivaj monarhistični cerkvi in aristokraciji, zleze pod nadoblast vojaštva in si tako prej ali slej zopet sama izpodkoplje tla. Mimo tega je videla še neko drugo zlo: heterogenost stremljenja obeh skrajnih kril, levice in desnice. Tudi ti dve krili nista bili homogeni. Med tem ko so sindikalisti na levici hoteli socialistični režim, so oznanjali komunisti sovjete, anarhisti pa uresničenje svojih najekstremnejših utopičnih teorij. Na desnici so pa

stali: karlisti, ki so sanjali o obnovitvi monarhije z B o u r b o n i; monarhistični alfonzisti, pristaši odslovljenega kralja A l f o n z a XIII; republikanski falangisti (fašisti), ki so pod vodstvom sina pokojnega diktatorja Prima de Rivere stremeli po avtoritarnem režimu M u s s o l i n i j e v e g a k o v a, in končno člani generalske junte, ki niso bili proti republiki, a biti bi morala taka, da bi v njej vladali oni sami.

V takem položaju republikanski režim A l c a l e Z a m o r e, »očeta republike«, ni mogel ne na desno ne na levo, zato se je odločil za nemogoče kolebanje po meščanski sredini, katerega rezultat naj bi bil ta, da bi bil desničarski volk sit, a levičarska koza bi ostala cela. Iz tega sklepa se je rodila čudovita taktika krotilnega krcanja na desno in na levo. Toda položaj je terjal močan in odločilen udarec, bodisi na levo bodisi na desno stran. Krcanje je le izzivajoče dražilo. Na levo je režim obljubljal agrarno reformo in socializacijo, na desno zaščito pravic cerkve, konkordat z Vatikanom, polno odškodnino latifundistom itd., storil pa dejansko ni ne prvega ne drugega.

To slabost meščanskega republikanskega režima so prvi izkoristili klerikalci pod vodstvom G i l a R o b l e s a. Nemudoma je vstala iz razvalin monarhije obnovljena klerikalna stranka, prišla v cortese (parlament) in celo v L e r o u x o v o koalicijsko vlado. Nekateri listi po Evropi, tudi pri nas, so že napovedovali, da vstaja iz republikanske nova, katoliška Španija. Toda v areni španskega kaosa je bil G i l R o b l e s za bika levice izzivajoča rdeča ruta. Nastal je položaj, o katerem smo vedeli, da se mora končati ali s smrtjo toreadorja, ali pa s smrtjo bika. Tega položaja se je meščanska republika tako zbalala, da je skušala spopad na vsak način preprečiti. Levica je namreč znova posegla po terorju. Vrstile so se stavke za stavkami, vstaje za vstajami, in ulice španskih mest je škropila bratovska kri. Pretresljaji so postajali vedno večji. Ker je videlo kmečko in tovarniško delavstvo glavnega nasprotnika proti agrarni reformi in socializaciji v cerkvi, za katero je prišel v cortese in v vlado G i l R o b l e s, se je obrnila njegova jeza tudi v prvi vrsti proti njej. Zaradi tega, in ne morda iz načelnega sovraštva proti veri in Bogu! Ako bi se bila cerkev prostovoljno odrekla svoji ogromni veleposesti in bogastvu, se je levica najbrže ne bi bila niti dotaknila.

Vedno srditejše levičarske vstaje so vlado meščanske republike prepričale, da ji grozi največja nevarnost od levice, ki jo je treba pomiriti s tem, da se ji približa. G i l R o b l e s je zapustil vlado, in napovedale so se velike socialne reforme: razdelitev veleposestev, omejitev oblasti kapitalizma, reforma vojaštva itd. S tem se je fronta temeljito spremenila. Čim se je meščanski sredini zopet približala levica, se je hladno od nje odmaknila desnica. Njen zunanji molk je meščansko republiko popolnoma zaslepil. Podzavestno je sicer slutila, da ta desnica nekaj pripravlja, a bila je vendarle prepričana, da zaradi njene neenotnosti ne bo nič posebno nevarnega. Videla je še vedno res edino veliko nevarnost samo na levici.

Tisto, kar se je med tem precej spremenjenemu, proti levi potisnjenemu republikanskemu režimu zdelo kaj malo verjetno, se je pa kmalu zgodilo. V vsej tišini so si segli v roke po napovedanih, oziroma že izvršenih reformah v organizaciji vojaštva razsrjeni framasonski republikanski častniki pod vodstvom generala *F r a n c a*, republikanski falangisti, monarhistični alfonzisti ter monarhistični karlisti. Ustanovila se je skupna desničarska »*F r o n t n a t i o n a l*«, za katero so stopili kot oporniki in podporniki: cerkev, latifundisti in kapitalisti. Ta, na znotraj tako pestra »*Front national*« je z generalsko junto na čelu pripravila do vseh podrobnosti izdelan načrt za državni udar in izrabila kot navidezen povod za to atentat na enega svojih prvih voditeljev. Framasonska častniška junta je pod vodstvom generala *F r a n c a* in s pomočjo najemniških tujskih legij izvršila nepričakovan prevrat v španskem Maroku in v evropski Španiji. Toda načrt, o katerem je mislila, da ji bo naenkrat brez posebnih žrtev vrgel v naročje vso državo, se je temeljito ponesrečil. Za madridsko republikansko vlado je stopila vsa levica, se oborožila in v Madridu, ter v večini španskih pokrajin, naglo in temeljito zadušila vstajo »*Front national*«. Razen tega sta stopila kompaktno na stran Madrida oba nešpanska naroda Španije, *k a t a l o n s k i* in *b a s k i š k i*. Nastala je proti »*Front national*« levičarska in manjšinska »*Front popular*«, in Španijo je preklala skoro točno po sredini fronta državljanske vojske s strelskimi jarki in vsemi pojavi vojskovanja po predpisih moderne strategije. Ali pa ni igra čudne usode, da se je ta fronta ustvarila prav na grebenih Guadarrame, tako, da je v oblasti *n o v e*, republikanske vlade, *N o v a* Kastilija, v oblasti *s t a r e*, reakcionarne burgoške vlade pa *S t a r a* Kastilija!

Na strani legalne vlade, ki je rezultat zadnjih popolnoma svobodnih volitev, stoje: republikanski meščani vseh vrst, od sredine do levice, socialni demokrati sindikalisti, komunisti, anarhisti, *K a t a l o n c i* in *B a s k i*. Na strani uporniške vlade, ki se je postavila sama, so: častniki in od njih odvisne najemniške čete, poklicni *l e g i o n a r j i*, plačani *M a r o*čani, fašistični falangisti ter monarhistični alfonzisti in karlisti.*) Na strani vstašev se torej vojskujejo najete čete, katerih dobršen del ni španske narodnosti, na strani vlade pa špansko, katalonsko in baskiško meščansko, delavsko in kmečko ljudstvo, večinoma prostovoljci.

Čudna igra usode je spravila v dve fronti zelo heterogene elemente in položaj komplicirala do skrajnih možnosti. Prisilila je na desni framasonske generale, da sodelujejo z duhovščino in monarhisti, na levi pa demokratične meščane in katalonske in baskiške nacionaliste, da se vojskujejo ramo ob rami s komunisti in anarhisti. Ker pa postranske skupine vendarle izginjajo v dveh glavnih, ki sta nositeljici obeh sodobnih ekstremov, je španska državljanska

*) Španija nima redne, obvezne vojaške službe. Vojaki so najeti in za službo plačani. Tujske legije sestavljajo najemniki, ki niso Španci; večinoma mednarodni pustolovci. Maroški domačini so Arabci.

vojska nazadnje vendarle spopad med fašizmom in komunizmom. Ta spopad med dvema ekstremoma, ki ne poznata ne kompromisa ne usmiljenja, je naravno sirov in krvav, kakor je bil v Rusiji za časa bojev med boljševiki in belimi gardisti. Ker pa je špansko ljudstvo bolj sangvinično, kakor rusko, je še brezobzirnejše. Grozodejstva so pa na obeh straneh enaka, na strani desničarjev prav tako, kakor na strani levičarjev. Zato je vsako zgražanje le nad enimi hinavščina s skritimi nameni.

Evropa je zato že zgodaj zaslutila, da se v Španiji ne bije samo boj za usodo Španije, da se tam bije vse večji, usodnejši boj: boj med dvema svetovoma! Zato se je razdelila na dva tabora, ki sta se postavila vsak na svojo stran fronte na Guadarrami. Na eni strani vsi fašisti z Italijo in Nemčijo na čelu, na drugi vsi levičarji s sovjetsko Rusijo in meščanskimi protifašisti. Vendar je med podporo, ki jo dajejo svoji skupini fašisti, in podporo levičarjev in demokratov legalni vladi, ogromna razlika. Prva podpora je pretežno materialna: letala, tanki, strojnice, puške, strelivo; druga pretežno moralna: simpatije, bodrila, iz nabiralnih akcij zbrane podpore itd. Brez materialne podpore Italije in Nemčije bi bila vstaja fašistov že davno zatrta! Toda to je poglavje, ki terja posebno razpravo.

Poldrugo tisočletje nemirna Španija gori že več mesecev v plamenih državljanske vojske. Naj se ta vojska kakorkoli konča, škode, ki jo je in jo še bo povzročila, ne bo mogoče poravnati niti v desetletjih, a kar je usodnejše: vseh problemov ne bo rešila ne zmaga enih ne zmaga drugih.

ŽITVIN

NOVA MODROST

*Naši dedje so učili:
Boljša pamet kakor žamet!
Mi pa smo jo obrnili:
Boljši žamet kakor pamet!*

ŽITVIN

SLOVENCEM

*Slovenci! Ako hočemo ostati narod,
ne vzgajajmo si v hlapčevstvu svoj zárod!*

MARIBORSKA DRAMA V NOVI SEZONI

Novo gledališko leto 1936/37, ki se je pričelo 1. oktobra, je postavljeno približno na enake temelje, kakor lansko. Repertoar kaže nekaj več sistema; vrsta režiserjev se je povečala z dvema mladima režiserjema, Petrom Malcem in Josipom Borkom. Nova je funkcija dramaturga, ki jo opravlja prof. dr. Ivan Dornik. Vrzel, ki zija v naši drami že več let, se ni zamašila. Ta vrzel je pomanjkanje močne osrednje osebnosti. Dramaturg in dva režiserja-začetnika, te vrzeli ne morejo zamašiti, ker je funkcija prvega drugačna, delo drugih dveh pa še ni dozorjeno in nima zadostne avtoritete. Na rešitev tega osrednjega problema bomo morali torej še čakati.

Novo leto se je pričelo z Leva Tolstega dramo »Živim mrtvecem«, Cankarjevo farso »Pohujšanjem v dolini šentflorjanski«, Otona Minařika komedijo »Zorko« in Emmeta Laveryja dramo »Prvo legijo«. V teh štirih delih so se nam predstavili trije režiserji: Jože Kovič, Josip Borko in Peter Malec.

Tolstega »Živi mrtvec«, ki je prišel na gledališke deske šele po smrti jasnopoljanskega apostola, je značilno delo velikega pisatelja iz tiste njegove dobe, ko je pričel rušiti hinavsko lažnivost in okostenelost družbe ter države, ki sta utesnila življenje v kalupe in ga hotela prisiliti, da se razrašča kakor okleščen park. Pod pritiskom teh kalupov se morajo razvijati tragedije, ki jih sicer ne bi bilo. V tej globoki mojstrski psihološki, a obenem satirični drami, so žrtve tragedije: Fjodor Vasiljevič Protasov, njegova žena Liza in Viktor Mihajlovič Karenin, ki tvorijo usodni ljubezenski trikot. V bistvu so vsi trije dobri, in kar jih nazadnje stre, je glavno v svoji dvojni morali — dejansko nemorali — okostenela družba in zakonodaja.

Po svojem bistvu je delo v realen okvir postavljena psihološka drama. Ta okvir je preprost, naraven in važen le kot ozadje, ki potiska v ospredje osebe in dogodke. Tako bi morala »Živega mrtveca« postaviti na oder tudi inscenacija. Jože Kovič tega ni storil. Postavil je igralce pred neke zveržene kulise, ubijajoče iluzijo okolja in čutno estetiko gledanja. Te manire se je Kovič navzel v času inscenacij prvih let po svetovni vojski, ki so se preko nemških odrov prikradle tudi k nam. V tisti dobi je v modnim smerem približanih delih imela neki smisel, danes ga nima. Najmanj še v dramah, kakor je ta. Zato je bila inscenacija zlasti v nekaterih scenah neposrečena (ciganski zbor!). Tudi ostali režijski prejem dela ni zajel do vseh globlin in popolne prepričevalnosti. Režija se je sukala na neki povprečni črti, dasi je pokazala mestoma močne dvige.

Boljša in bolj posrečena je bila Kovičeva režija Cankarjevega »Pohujšanja«. Režiser, ki kaže že od nekdanj smisel za groteskna okolja, je v svoji režiji srečno poudaril grotesknost in na njej zgrajeno persiflažno satiro farse, ki je in ostane močen kamen v stavbi Cankarjeve umetnosti. Ta režijski uspeh je pa zopet kvarila inscenacija, ki je prešla meje groteske in zašla v karikaturu. Pri obeh inscenacijah je motila tudi več ko diletantska »malarija« kulis.

Čeha Otona Minařika »Zorko« je prej »šlagersko« sentimentalna dogodivščina, kakor polnokrvna komedija. Sama zaradi sebe gotovo ni zaslužila presaditve na naš oder. Prišla je k nam zaradi avtorja, ki je premiero osebno obiskal. Niti zgodba niti obdelava ni posebno samonikla. Delo je napravljeno po šabloni, dasi spretno. Psihološke prepričevalnosti je malo. Misionsko čudodelni primarij Mah, ki spreobrne

tako zlahka neotesano Zorko ter njenega potepuškega in tatinskega očeta Srakarja, je bolj legendaren kakor življenjski. Razen tega se nam odkriva njegova duša le po izžarevanju dobrote, sicer pa ostane zaprta, tuja in neznana. Nič ne vemo, od kod ta dobrota, nič, kaj se za njo skriva in kaj Mah sploh misli o vsem tem. Edina komična postava je sluga Goba, tip dobrodušnega pijančka.

Režiser Josip Borko je imel precej nevhvaležno nalogo. Ako bi imel več prakse in izkustvene pronicavosti, bi bil morda avtorja korigiral in delo dvignil. Takó je postavil »Zorko« na oder táko, kakršno jo je našel. Vendar dostojno. Tak ji je dal tudi zunanji, inscenacijski okvir.

V režiji Laveryjeve »Prve legije« se nam je predstavil Peter Malec. Tudi on si je izbral delo, ki ni polnokrvno. »Prva legija« je drama iz jezuitskega življenja s čudovito lepimi in psihološko polnimi detajli, v celoti jo pa kazi preveč otipljiva tendenčnost. Tendenčna drama ni zato, ker nam prikazuje poslanstvo jezuitskega reda in ne zato, ker nam kaže pot k veri. Tendenčna je le zaradi tega, ker operira s čudeži in spreobrnitvami kakor s fizičnimi eksperimenti. Polnokrvnost ji pa jemlje to, da rešuje probleme deus ex machina, namesto da bi se reševali iz samega psihološkega razvoja. O tem, da je ozdravljenje patra Strelskega res čudež, nas pisatelj ne prepriča niti z ozdravljenjem malega Jimma, prepričal pa bi nas, ako bi zdravnik dr. Morell neozdravljivost utemeljil, namesto da skrivnostno molči. Zato je tudi njegova lastna spreobrnitev neprepričevalna, psihološko premalo pripravljena. Vse delo bi bilo dosti bolj življenjsko, ako bi vsaj on ostal neveren, odnosno vsaj napol neveren. Spreobrnitev vseh učinkuje prav tako neprepričevalno, kakor nizkotnost vseh Kreftovih »Malomeščanov«. Naloga režiserja bi bila te hibe kolikor mogoče zabrisati, Malec jih je pa še podčrtal in dal s tem delu še večji videz tendenčnosti. Ako odštejemo to napako, je bila Malčeva režija lep uspeh njegovega mladega in nedvomno živega režiserskega talenta, ki se utegne s prefinjenjem v praksi močno dvigniti. V nekaterih detajlih je dosegla njegova režija lepo višino. Ker ima solidno izobrazbo in teoretično znanje, verujemo v njegov razvoj.

V prvih predstavah letošnje sezone se je med igralci dvignil najbolj vidno v ospredje Rado Nakrst, naš najbolj talentiran in najboljši igralec sedanjega ansambla. Nastopil je v »Živem mrtvecu« kot Fjodor Vasiljevič Protasov, v »Pohujšanju« kot Krištof Kobar, v »Prvi legiji« pa kot pater Mark Ahern. Protasova Nakrst morda ni popolnoma pravilno dojel. Poudaril je preveč njegovo zapitost in napravil spočetka iz njega solzavega pijančka, namesto človeka, ki je bolan zaradi notranje globine. Toda v zadnjih slikah se je dvigal in dosegel v sceni pred sodnikom močan, tragično pretresljiv vrh. Z globokim vniknenjem v bistvo Cankarjevega umetnika Petra iz »Pohujšanja«, je izoblikoval Krištofa Kobarja v plastično, polnokrvno krea-cijo in dosegel enega svojih najlepših uspehov. Prav tako močan, v vsem ansamblu najmočnejši, je bil v »Prvi legiji« v vlogi patra Aherna. Odigral je vse faze notranjih bojev z neko virtuozno lahkoto.

Igralec, ki nas je prijetno presenetil, je Just Košuta. Prvič se je dvignil iz nepomembnosti lani v »Malomeščanih«, letos pa je kot učitelj Šviligoj v »Pohujšanju«, pater Keene v »Prvi legiji« in deloma tudi kot primarij Mah v »Zorki« naenkrat stopil v ospredje. Njegov Šviligoj je bil morda najboljši med vsemi mari-bojskimi Šviligoji. Kot dozorevajoč karakterni igralec se nam je pokazal v patru Keeneu, prav zadovoljivo je pa rešil svojo nalogo tudi v Mahu, dasi se ni dosti potrudil, da bi ga iz lastne sile dvignil nad avtorjevo ustvaritev. V »Živem mrtvecu« je nastopil v vlogi Afremova in častnika z manjšim uspehom.

Tretji, ki kaže v novi sezoni napredek in pričetek zorenja, je Danilo Gorinšek. Tudi on, kakor Košuta, se dolgo ni mogel dvigniti iz spon diletantizma in šablonske povprečnosti. Letos je zrasel v Kareninu v »Živem mrtvecu« in Konkordatu v »Po-

hujšanju«. Viktor Mihajlovič Karenin, drugi Lizin mož, je z aristokratsko vzgojo poškrabljen in polikana natura. Svoja razgibanejša čustva pokaže le redkokdaj, pa še tedaj tako, da ne prekorači oblik družbene etikete. Vse to zadaja igralcu težke naloge; kaj lahko bi ga temperament zanesel, pa bi se prekucnil in uničil ves lik. Gorinšek je ostal v formi. Zmagal je tudi v Konkordatu, dasi je bil po maski in obleki malo pregrotesken. Igralsko je bil močan, V dr. Morellu v »Prvi legiji« take zmage ni dosegel. Pisatelj je Morella preveč prelomil, da bi ga mogel Gorinšek v celoti vzravhati. Po Morellovem notranjem prelomu proti koncu, se je vidno lomila tudi Gorinškova kreacijska moč.

V vseh štirih delih je nastopil Pavle K o v i č. Njegova odrska rutina in notranja oblikovalna sila mu omogočata večji ali manjši uspeh v vsaki kreaciji. Njegovo izrazno premoženje je pa točno določeno. Zato je njegov večji ali manjši uspeh zelo odvisen od značaja lika, ki ga upodablja, in okolja, v katerem se suče ter izživlja. Čim bliže je oboje Kovičevi naravi, tem močnejše zažari njegova igralska sila. Zato je zažarela letos najmočnejše v monsignorju Careyu v »Prvi legiji«. Ta njegov župnik je bil čudovit — resnična igralska umetnina. V preiskovalnem sodniku v »Živem mrtvecu« se ni dvignil tako visoko; morda zato, ker ga ni do dna dojel. Pa tudi v županu v »Pohujšanju« Careya ni dosegel. Pač pa je bil zopet močan kot Goba v »Zorki«, kjer je skoraj edini rešil komiko komedije. Njegov brat, Jože K o v i č, je odigral dve manjši vlogi, Ivana Petroviča v »Živem mrtvecu« in cerkovnika v »Pohujšanju«. Ustvaril je iz obeh dve kabinetni filigranski umetnini.

Peter M a l e c se nam je predstavil v treh manjših in eni večji vlogi. Vloge tajnika Voznesenskega in odvetnika v Tolstega drami ter prvega gosta v »Pohujšanju« so več ali manj epizodne, zato je mogoče kritično obravnavati le njegovega rektorja Duquesnea v »Prvi legiji«. Z njim je izpričal talent, dokazal pa, da je zaenkrat boljši režiser kakor igralec. Že njegova starčevska maska, dasi lepa in simpatična, ni mogla do potrebne iluzije skriti mladosti igralčevega obraza. In med tem ko je bil v prvih slikah igralsko dober, ponekod celo izvrsten, se je v sceni, ko se zlomi rektorjevo zdravje in ko umira, zlomila tudi njegova igralska moč. Tu nas težko prepriča celo star, izkušen igralec, a začetnik skoraj nikoli, pa če je še tako talentiran. Od tragičnega do neprepričevalnega je tu samo milimeter poti; še en milimeter, pa nastopi komika. Dejstvo, da Malec drugega milimetra poti ni napravil, je kljub prvemu milimetru lepa zmaga.

Edo V e r d o n i k je nastopil v vseh štirih delih in v petih vlogah. Verdonik je nedvomno talentiran, a svoje prave igralske podobe še ni našel. Ni trden, ni izkristaliziran. V njem še vse vre. Zato zadene le kdaj pa kdaj pravilnejši ton. V vlogi cigana s kitaro v »Živem mrtvecu« je bil pač pevec, v vlogi umetnika Pjetuškovā pa neizrazit. Tudi v popotniku »Pohujšanja« se ni znašel iz pretirane zbežanosti, pač pa je uspel v vlogi dr. Kavke v »Zorki«, in deloma v vlogi patra Rawleigha v »Prvi legiji«, samo, da je bil tu za osemtridesetletnika po maski premlad.

Franjo B l a ž je nastopil v Tolstega drami v dveh manjših vlogah, kot Stahov in zapisnikar, v Cankarjevi farski kot štacunar, a v »Prvi legiji« kot pater Fulton. V ospredje se je dvignil samo v zadnji, in to z lepim in častnim uspehom. Milan K o s i č je odigral v »Živem mrtvecu« natakarka in sodnega slugo brez posebne prizadevnosti, drugega gosta v »Pohujšanju« z dobrim karikiranjem, Srakarja v »Zorki« s precejšnjo izdelanostjo, in prav tako patra Stuarta v »Prvi legiji«, kjer je bil najboljši. Vendar se še vedno išče. Edo G r o m je nastopil dvakrat, kot knez Obreskov v »Živem mrtvecu« in pater Quaterman v »Prvi legiji«. V drugi vlogi je bil boljši in pristnejši, kakor v prvi. Josip B o r k o se nam je predstavil kot igralec v vlogi glasbenika in sluga v »Živem mrtvecu«, notarja v »Pohujšanju«, patra Strelskega v »Prvi legiji« in primarija Maha pri prvi reprizi »Zorke«. Tudi

on je boljši režiser kot igralec, kar je spričo njegovega začetništva popolnoma razumljivo. Razen tega ne zna značaja vloge podkrepiti s primerno masko. V prvih treh vlogah je bil medel, prav tako v vlogi Maha, dvignil se je pa znatno v vlogi Streleskega in dokazal, da ima možnosti razvoja.

Razen teh so nastopili: Pavel Rasberger kot cigan Makarovič v »Živem mrtvecu« in dacar v »Pohujšanju«, boljše v drugi kot v prvi vlogi; Ljudevit Crnobori kot častnik in odvetnik v »Živem mrtvecu« ter prvi sluga v »Pohujšanju«; Lojze Štandeker kot zdravnik in krčmar v »Živem mrtvecu« ter debeli človek v »Pohujšanju«; Anton Harastovič kot Artemjev v »Živem mrtvecu«; Danilo Turk kot redar v »Živem mrtvecu« in drugi sluga v »Pohujšanju«, ter Boris Mohor kot desetletni Jimm v »Prvi legiji«.

Steber našega ženskega ansambla je ostala tudi v novi sezoni Elvira Kraljeva. Tiha in skromna, je zrasla v mariborskem gledališču do višin umetnice. To je izpričala tudi v vlogi Lize v »Živem mrtvecu«. Liza je tipično ruska, a iz ruskega rase v občečloveško. Veliki jasnopoljanski mojster jo je ustvaril živo in polno, kakor je to znal le on v svojih velikih ženskih likih. Njen notranji boj med ljubeznijo do Protasova, otroka Miše in Karenina, je psihološka mojstrovina. Elvira Kraljeva se je poglobila vanj s silo umetnice in ustvarila v Lizi eno svojih najboljših kreacij. Dovršena je bila tudi po zunanosti. V »Pohujšanju« je upodobila ekspeditorico z vso šentflorjansko tipiko.

Branka Rasbergerjeva je nastopila v treh vlogah: kot ciganka Maša v »Živem mrtvecu«, Jacinta v »Pohujšanju« in Zorka v »Zorki«. Razvojni poti igralcev sta navadno dve: prva vodi do uspehov skozi daljšo ali krajšo vrsto težkih preizkušenj, druga se dviga strmo v uspeh. Večina mora prehoditi prvo, le redki izbranci morejo stopiti na drugo. Med te spada Rasbergerjeva. Toda skoraj vedno se zgodi, da sledi prvemu premočnemu vzponu zastoj, nekakšen oddih, in šele nato se pot zopet dvigne navkreber, k višku. Zdi se, da je dospela tudi ona do tega zastoja. Njen izreden talent jo je dvignil do sem, a sedaj mu je treba še vdomačenja na odrskih deskah, treba tistega, kar tudi največji talent sam iz sebe ne more ustvariti. To so pokazale več ali manj vse tri njene letošnje kreacije, zlasti ciganka. Igrala jo je s silnim temperamentom svojega talenta, a Mašinega značaja vendarle ni žadela do trdnih konsekvenc. Bolj se je približala bistvu Jacinte, najbolj pa Zorke, ki je bila njen nov lep uspeh.

Ema Starčeva še vedno ni našla svoje trdne igralske vskladenosti. Njena igralska pot je polna padcev in dvigov, včasih celo močnih. V vlogi Ane Dimitrijevne Karenine se ni znašla. V starejše ženske se težko vživi. Karenina je aristokratinja. Starčeva je bila malomeščanka. Boljša je bila njena županja v »Pohujšanju«, najboljša Krištofova v »Zorki«. Tu se je znašla na svojih poznanih ji realnih tleh in ustvarila iz dame z avtomobilom prepričljiv lik. Solidno je izoblikovala Mileva Zakrajškova v »Živem mrtvecu« Ano Pavlovno, v »Pohujšanju« pa štacunarko. Slava Gorinškova je bila v »Živem mrtvecu« pogodena ciganka Ivanovna, bolj neizrazita pa v epizodi dame. Danica Savinova je odigrala v »Živem mrtvecu« naivko Sašo in v »Pohujšanju« dacarko, obe povprečno, a zadovoljivo. Razen teh so nastopile v »Živem mrtvecu« še Elza Barbičeva v vlogi ciganke, Ljuba Čepičeva kot pestunja in Ana Tovornikova kot sobarica.

Pri vseh, zlasti prvih treh predstavah, se je vidno pokazalo nespretno maskiranje, zato bi bilo treba temu vprašanju posvetiti več pažnje in študija. Gledališče je majhno, zato se takoj opazi vsaka napaka maske in šminkanja. Diletantsko namazani obrazi s slabo nataknenimi lasuljami močno kvarijo iluzijo, ki naj jo igra ustvari.

—r.

NOVE KNJIGE

RADIVOJ REHAR: SEMISIRIS. Roman. Založba Piramida, Maribor 1936. Oprema: Albert Kulovec, tisk in vezava: Mariborska tiskarna, strani 331 osmerke.

Ustanovitev Založbe Piramide, ki izdaja prvo in edino kulturno-leposlovno revijo na Spodnjem Štajerskem ter redne zbirke obsežnih leposlovnih knjig, je dogodek, katerega važnosti in pomembnosti se Maribor in vsa Slovenija najbrže premalo zaveda. Za nas, ki vemo, kakšna vrzel se je s tem zamašila, ni nobenega dvoma, da je ta založba vsaj tako pomembna, kakor je Narodno gledališče, Glasbena Matica, Ljudska univerza ali katerakoli druga podobna institucija. Zato se čudim, da naši dnevniki in tedniki o njej še skoraj niso spregovorili. Seveda, pri nas se presoja vse samo z zreljšča oplotenih strankarskih interesov!

Za prvimi številkami revije, ki si pridobiva vedno več simpatij tudi med nami izven Maribora, smo dobili avgusta še prvo knjigo letošnjega programa, Reharjev roman »Semisiris«. Je to eden najobširnejših izvirnih slovenskih leposlovnih tekstov in prvi naš roman te vrste. Radivoj Rehar, ki je začel svojo pot v mladinski poeziji in prozi, kjer je danes priznано ime, in jo nadaljeval z novelistično zbirko »Vipavske povesti«, se nam je predstavil tu kot romancier velike fantazije, gladkega stila in lepega jezika. Dasi je sujet te atlantiške zgodbe utopičen, je obdelava vseskozi realistična. Zato je »Semisiris« bližji zgodovinskim romanom, zlasti Bulwerjevim »Poslednjim dnevom Pompejev«, kakor pa delom Francoza Vernea ali Angleža Welsa. Tudi podlaga miljeja je v »Semisirisu« zgodovinska, ker je zajeta iz verstva in življenja starega Egipta in stare Amerike. Rehar je seveda oboje po svoje prikrojil, ponekod morda presamovoljno. Nekatere osnove so celo nepravilne. Tako so se pojavila v starem Egiptu nekatera božanstva šele potem, ko bi morala biti Atlantida, ako bi obstojala, že davno potopljena. Toda to vrednosti dela ne zmanjšuje. Bolj ga kvari pomanjkanje močnejše poudarjenega kulturnega miljeja, nad katerim zmagujejo ljubezenske zgodbe in zablode.

Delo je kolektivističen roman atlantiške prestolnice Semisirisa, zato v njem ni centralne osebnosti ali vodilne individualne življenjske usode. Glavni junaki so skoro vsi enako pomembni. Princesa Evalasta, princ Aftagad, Asarhadan, Ofirija, Nefteta, faraon Semis Ofiris in vsi drugi so skoro vsi enako glavni kakor postranski. Iznad njih se dviga kvečjemu »čarovnica« Arikdinila, ta najsilnejša postava vsega romana. Pisatelj nam jo je prikazal miljejsko in psihološko plastično ter dosegel v njej višek »Semisirisa«. Noben drug lik se mu ni izoblikoval tako živo in naravno. Samo Nefteta in Ofirija segata še nekako do podnožja njene višine. Ženske so v romanu sploh močnejše izklesane, kakor moški. Njihova karakterizacija je dovršenejša, jasnejša. Kolektivističnost ustvarja v vsaki prozi vtis razbitosti. Ta vtis občutimo tudi v »Semisirisu«, a popravlja ga znatno vizija celotnega mesta, njegovega življenja in pogina. Tudi vsa poglavja niso enako močna; nekatera so preveč razvlečena. So pa vmes opisi, ki so resnične umetnine. Prav take umetnine so nekatere pesmi, vpletene v prozo. Rehar je tu čudovito pogodil arhaičnost, ki veje iz poezije starega Egipta, saj se menda ne motim, ako trdim, da je tam našel predloge?

Reharjev stil je čudovito ubran in naraven. Kakor studenčnica teče in žubori. Lep in čist je tudi jezik, ako odštejem nekatere oblikovne samovoljnosti in napake, odnosno nedoslednosti. Tiskovnih napak skoraj ni. Tisk je čist in oprema odlična, da moremo uvrstiti »Semisiris« med najboljše slovenske izdaje, nedvomno je pa najlepša v Mariboru natisnjena knjiga. Čast založbi in tiskarni! Tako smo dobili Slovenci s »Semisirisom« svojevrstno delo in z Reharjem prvega pisatelja takih snovi, ki se dvigajo nad našo sicéršnjo tesnbnost.

B. Simič.

SLOVENSKI JUBILANTI

DR. JANKO ŠLEBINGER. V Slovenskih goricah, tem obljubljenem rojstnem ozemlju tolikih odličnih slovenskih jezikoslovcev in literarnih zgodovinarjev, se je rodil pred 60. leti, dne 19. oktobra l. 1876., pri Sv. Ani na Krembergu Levstikov in Pintarjev naslednik na vodstvu ljubljanske licejske, sedaj univerzitetne knjižnice, prof. dr. Janko Šle b i n g e r. Prve nauke je prejel v domači ljudski šoli, gimnazijo je študiral v Mariboru, vseučilišče pa na Dunaju, kjer se je posvetil slavistiki in germanistiki. Tam so mu bili med drugimi profesorji Jagič, Jireček in Murko. Kakor vsi naši jezikoslovci in literarni zgodovinarji, razen redkih izjem, je pričel tudi Šle b i n g e r svoje prvo javno udejstvovanje z leposlovjem, in sicer v zagrebški »Novi dobi«, kjer je bil tudi urednik slovenskega dela, ki je združeval več ali manj vse začetnike naše velike moderne. Pozneje je leposlovje opustil in se posvetil literarni zgodovini, v prvi vrsti pa bibliografiji. Med tem je postal profesor na srednjih šolah v Novem mestu in Ljubljani, od koder je l. 1926. odšel kot ravnatelj v ljubljansko državno licejsko knjižnico, to največjo zakladnico slovenske tiskane besede. Tam ga je zatekla sedaj tudi šestdesetletnica plodonosnega življenja. Dr. Šle b i n g e r je kritično uredil več leposlovnih izdaj, napisal skoraj nepregledno vrsto krajših in daljših razprav ter postavil prve temelje naši bibliografiji. Natanko je obdelal razdobje med l. 1903. in 1912. Pozneje je izdal le bibliografske odlomke, ker menda za sistematično nadaljevanje ni našel založnika. To je seveda velika škoda, in menimo, da nam ni v čast. V svobodni državi bi se morala za to najti tudi javna sredstva. Tako je drugod in tako bi moralo biti pri nas! Ali naj živi slovenska znanost do konca sveta le od zasebnih žrtev in milodarov, med tem ko je druga deležna milijonskih državnih subvencij? Ako je bilo tako nekoč, sedaj ne bi smelo več biti! Zato upamo, da se bodo vendarle našla potrebna sredstva, da dobimo nadaljevanje slovenske bibliografije do sedaj (in izpred l. 1903.). Tako bi dobili temelji stavbe dr. Janka Šle b i n g e rja svoj vrh, pred nami bi pa stalo pregledno zbrano vse, kar je v besedi ustvaril naš narod od prvih začetkov do danes. Upajmo, da bo naš jubilar to še doživel.

V. R.

EMILIJAN LILEK. Dne 15. oktobra je slavil v Celju petinosemdesetletnico življenja upokojeni gimnazijski ravnatelj, vladni svetnik Emilijan L i l e k. Jubilar je bil rojen 15. oktobra l. 1851. v Gorenji Voličini pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah. Ljudsko šolo je obiskoval pri Sv. Lenartu in v Ptujju, gimnazijo v Mariboru, filozofijo je pa študiral na graškem vseučilišču, in sicer najprej skupino zgodovine in zemljepisa, pozneje pa še francoščine in nemščine. Kot suplent, profesor ali ravnatelj je nato služboval v Dunajskem Novem mestu, Gradcu, na Mahrovi trgovski šoli v Ljubljani, na zasebni gimnaziji v Gradcu ter na državnih gimnazijah v Sarajevu, Zadru in Celju. Skoraj v vseh teh letih se je udejstvoval kot odličen nacionalni delavec, šolski in znanstveni pisatelj ter publicist, znan tudi daleč preko mej svoje domovine. V Bosni in Dalmaciji je spisal več srbskohrvatskih šolskih učnih knjig, pozneje pa dolgo vrsto znanstvenih razprav, knjig in brošur v slovenščini, nemščini in angleščini. Obravnaval je teme iz zgodovine, zemljepisja, politike itd. ter izdal več polemičnih razprav o narodnih vprašanjih. Še v zadnjih letih, po upokojitvi, je napisal nekaj del o primorskih in koroških Slovencih in njih zatiranju, o nemških problemih in slovenskih možeh v tujini. Po osvobojenju je ustanovil v Celju Ljudsko vseučilišče, ki mu še sedaj predseduje. Ob svojem visokem življenjskem jubileju zre kot narodni delavec, šolnik in znanstvenik na veliko delo, ki ga je ustvaril in ki bo še dolgo pričalo o njegovem plodonosnem življenju.

V. R.

RAZNI ZAPISKI

ZAPOSTAVLJANJE SLOVENŠČINE. »Slovenec« je objavil nedavno sestavek o zapostavljanju slovenščine. Dasi je slovenščina po ustavi prav tako državni jezik, kakor je srbohrvaščina, se vendar povsod odrija, kjer je le mogoče: na denarju, na znamkah, na kolkah, tobaku, vžigalnicah, obrazcih raznih tiskovin itd., pa tudi na železnici, carini, davkariji in več ali manj povsod. Celó v naših šolah ni na monopolskih zvezkih slovenščine; v dijaških knjižicah je »jugoslovenščina«; izkaznice raznih šolarskih organizacij, kakor je n. pr. Naraščaj Rdečega križa, se izdajajo tudi za Slovenijo izključno v srbohrvaščini itd. Ker beremo v »Slovencu« dan za dnem, da so časi, ko se je moral boriti za najosnovnejše slovenske pravice, za vedno izginili, nas je sestavek o zapostavljanju slovenščine zelo začudil. Kaj? Ali se zares ni spremenilo niti to, kar bi se dalo najlažje in najhitreje spremeniti? Kaj se je pa potem spremenilo v dobrobit »milega slovenskega naroda«, nekoč po centralistih tako kruto tlaččenega? Pa to še ni vse. »Slovencu« se je pridružilo »Jutro« in ugotovilo, da je tudi ono bilo vedno proti zapostavljanju slovenščine, in niso njegovi ljudje bili ne prej ne slej nič krivi tega zapostavljanja. »Slovenec« je na to ponovno izjavil, da tudi njegovi niso bili in niso. Kdo je torej kriv? »Slovenec« in »Jutro« sta enkrat, menda prvič, soglasno priznala, da slovenski politiki nimajo besede niti v tako preprostih in samoumevnih zadevah.

PROTIDRŽAVNI ELEMENTI. Ko je bilo »Jutro« glasilo vladajoče stranke, je označilo opozicionalce okoli »Slovenca« za protidržavne elemente, ki jih je v interesu države in naroda treba uničiti. Danes, ko je glasilo vladajoče stranke »Slovenec«, označuje opozicionalce okoli »Jutra« za protidržavne elemente, ki jih je v interesu države in naroda treba uničiti. Včerajšnji edini državni elementi, so torej danes protidržavni elementi, včerajšnji edini protidržavni elementi, so danes državni elementi. Priznati moramo, da smo si prav zaradi tega končno vendarle na čistem glede državnih in protidržavnih elementov. Stvar je zelo preprosta: državni elementi so vselej tisti, ki so na vladi, protidržavni elementi pa vselej tisti, ki so v opoziciji.

HOKUSPOKUS NAŠEGA JAVNEGA MNENJA. »Slovenec« vprašuje pri sedanjih občinskih volitvah, kam so izginili nekdanji »Jutrovi« pristaši. Nepotrebno vprašanje, ko je odgovor tako preprost: izginili so tja, kamor so izginili pri zadnjih volitvah »Slovenčevi« pristaši. Dokler se bodo menjavale samo firme in osebe, se bo to ponavljalo matematično natanko, in rezultate bomo lahko napovedali vnaprej enako precizno, kakor sončne ali lunine mrke.

LETOŠNJA GRADBENA SEZONA. Nikdar, tudi ne v letih, ko ni bilo »krize«, se v Beogradu ni toliko zidalo, kakor letos. Samo država je zidala celo vrsto ogromnih javnih palač, med njimi več šol. Tako je izdala letos za zidanje v prestolnici največ država. Tudi po Južni Srbiji, Bosni in drugod, je država zgradila na svoje stroške več modernih novih šolskih poslopij. V Splitu zida država nova carinska skladišča, novo bansko palačo, dve šolski palači, eno za humanistično in eno za žensko realno gimnazijo, kirurški oddelek bolnišnice in poštno palačo. Te stavbe stanejo državo 65 milijonov dinarjev. — V Ljubljani so pričeli zidati s posojilom in raznimi podporami iz javnih in zasebnih virov vseučiliško knjižnico, ki bo stala 7.5 milijona. Za enako vsoto je sezidala mariborska mestna občina s posojilom šolo v petem okraju.

Mesečnik

»Piramida«

je edina revija za politična, socialna, kulturna vprašanja in leposlovje v Mariboru in na vsem ozemlju bivše Spodnje Štajerske. - Razširjen je po vsej Sloveniji in med Slovenci po ostalih krajih Jugoslavije.

Zato imajo v »PIRAMIDI«

oglasi najboljši uspeh

Posebna prednost oglaševanja v reviji je, da leži vsaka številka po kavarnah in drugih javnih lokalih ves mesec in se vsi izvodi stalno hranijo ter ne mečejo proč, kakor dnevniki in tedniki. Oglasi se sprejemajo po oglasni tarifi za enkratno in večkratno objavo do zadnjega vsakega meseca. Pri večkratni objavi popust.

Podjetniki! Oglašujte v naši reviji!
Naročniki! Kupujte pri naših inserentih!

Naročajte našo revijo in naše knjige! Zahtevajte jo v kavarnah in drugih javnih lokalih!
Priporočajte jo svojim prijateljem in znancem!

Kdor pridobi v svojem krogu pet naročnikov za samo revijo, jo sam prejme vse leto brezplačno! Kdor pridobi pet naročnikov za vso zbirko (4 knjige in revijo), prejme brezplačno vso zbirko! Naročila sprejema:

Uprava »Piramide«, Maribor, Prečna ul. 3/1

TISKARNA
LITOGRAFIJA
OVOJNI TISK
KNJIGOVEZNICA
PLAKATIRANJE

Mariborska tiskarna d. d.
Maribor, Telefon 20-24

Mesečnik

»Piramida«

je edina revija za politična, socialna, kulturna vprašanja in leposlovje v Mariboru in na vsem ozemlju bivše Socialistne Štajerske. Razširjen je po vsej Sloveniji in med Slovenci po ostalih krajih Jugoslavije.

Zato imajo v »PIRAMIDI«

oglasi najboljši uspeh

Posebna prednost oglaševanja v reviji je, da leži vsaka številka po kavarnah in drugih javnih lokalih ves mesec in se vsi izvodi stalno hranijo ter ne mečejo proč, kakor dnevniki in tedniki. Oglasi se sprejemajo po oglasni tarifi za enkratno in večkratno objavo do zadnjega vsakega meseca. Pri večkratni objavi popust.

Podjetniki! Oglašujte v naši reviji!
Naročniki! Kupujte pri naših inserentih!

Naročajte našo revijo in naše knjige! Zahtevajte jo v kavarnah in drugih javnih lokalih!
Priporočajte jo svojim prijateljem in znancem!

Kdor pridobi v svojem krogu pet naročnikov za samo revijo, jo sam prejme vse leto brezplačno! Kdor pridobi pet naročnikov za vso zbirko (4 knjige in revijo), prejme brezplačno vso zbirko! Naročila sprejema:

Uprava »Piramide«, Maribor, Prečna ul. 3/I

TISKARNA
LITOGRAFIJA
OVOJNI TISK
KNJIGOVEZNICA
PLAKATIRANJE

Mariborska tiskarna d. d.
Maribor, Telefon 20-24

Prodajalna mestnih podjetij

MARIBOR, Aleksandrova cesta 13, telefon 25-23

Največja izbira lestenecv, svetilk in aparatov za obrt, industrijo in gospodinjstvo

Samoprodaja »MIELE« izprašilcev
od Din 1.150,- naprej!

Odjemalci toka imajo pri nakupu likalnikov velike plačilne ugodnosti

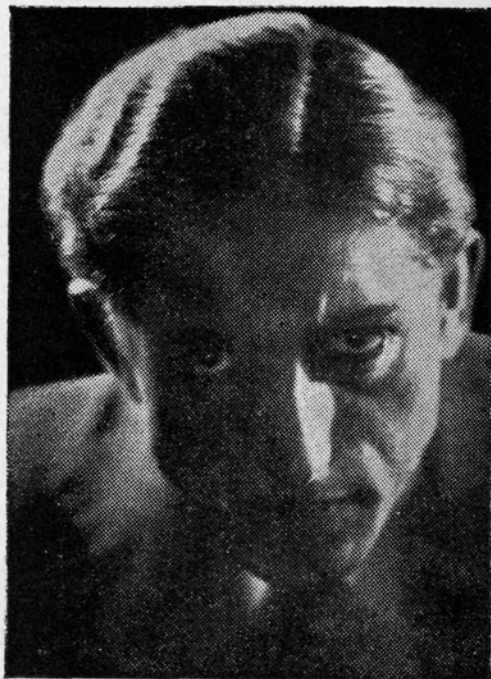
Oglejte si brezobvezno našo zalogo

J. HUTTER IN DRUG

PRVA DOMAČA TVORNICA
KLOTOV IN SILKOV
TER TVORNICA
HLAČEVINE

MARIBOR

Kako lahko uporabite Karmahove sposobnosti za sebe ?

Ako hočete v kakršnikoli zadevi doseči odločitev, ali pa do dna spoznati svoje soljudi, potem pošljite vzorec svoje, odnosno njihove pisave na naslov:

KARMAH STUDIO, ŽALEC.

Svoje vprašanje formulirate lahko tudi tako, da se nanaša le na zadevo, ki Vas najbolj zanima, in se more izvršiti Karmahova koncentracija potem v tej po Vas določeni smeri, ne da bi se izgubljala v postranskih stvareh.

Karmahovo delovanje!

Vzgoja otrok, poklicna vprašanja, zakonske zadeve, trgovske zveze, odločitve v dvomljivih primerih, osebna vprašanja, anonimna in ponarejena pisanja itd., vse to so vprašanja, ki so na dnevnem redu in pri katerih psihografologov nasvet lahko ugodno preokrene usodo. V življenju vsakega človeka so odločilni trenotki, v katerih zadostuje majhen nasvet, da se spravi življenjska pot na drug tir. Psihografologija ni nikako megleno prerokovanje, temveč je rezultat duševnega proučevanja in analiziranja rokopisa. Dober psihološki nasvet je že marsikoga obvaroval pred nesrečo, zavistjo in celo pred uničenjem eksistence.

Izvolite upoštevati!

Da damo vsakomur priliko, da lahko uporabi svoje zmožnosti glede na pomoč in nasvete za sebe, znaša cena za eno skico v pismenem posvetovanju samo Din 50.—. Izčrpna studioanaliza in posvetovanje pa stane samo Din 100.—. Ta zneska je treba smatrati skoraj izključno kot stroške. Vsak nadaljni preizkus pisave se računa posebej.

Vsa pisma in vprašanja se morajo pošiljati naravnost na stalni naslov:
KARMAH STUDIO - ŽALEC - DRAVSKA BANOVINA